

INFORMAATIOARKKITEHTUURIN HEURISTINEN EVALUOINTI – TARKASTELUSSA TIEDONHAKUPALVELUT FINNA JA EUROPEANA

Erika Kallinen

Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media
Kandidaatintutkielma
5.5.2014

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO, Informaatiotieteiden yksikkö

Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median kandidaatin tutkinto

KALLINEN, ERIKA: Informaatioarkkitehtuurin heuristinen evaluointi – Tarkastelussa tiedonhakupalvelut Finna ja Europeana

Kandidaatintutkielma, 45s., 4 liites.

Toukokuu 2014

Tutkielmassa tarkastellaan kahta tiedonhakupalvelua, Finnaa ja Europeanaa, heuristisen evaluoinnin tutkimusmenetelmää ja vertailua käyttäen. Kriittiseen tarkasteluun sovelletaan Yrjö Lappalaisen informaatioarkkitehtuurin heuristista tarkistuslistaa.

Tutkielmassa pohjustetaan informaatioarkkitehtuurin käsitettä esittelemällä sen historiaa ja muotoutumista 1960-luvulta 2000-luvulle. Lisäksi nostetaan esiin informaatioarkkitehtuurille läheinen käsite käytettävyys ja siihen kuuluvia keskeisiä tutkimuksellisia käytäntöjä.

Termien käsittelyn jälkeen esitellään tutkimuksen tarkoitusta ja mitä aikaisempaa tutkimusta on tehty Finnasta, Europeanasta ja informaatioarkkitehtuurista yleensä. Tutkimusmenetelmät eli heuristinen evaluointi ja vertailu esitellään omassa osiossaan.

Finnan ja Europeanan informaatioarkkitehtuurin heuristisen evaluoinnin havainnot ovat omissa luvuissaan, mutta molemmissa on noudatettu samaa tarkasteluperiaatetta. Tarkistuslistan kohtiin: ”Yleistä, Organisointi, Nimeäminen, Navigointi ja Haku” on listattu löydetty ongelmat Finnan ja Europeanan yhteistä loppuvertailua varten. Loppuvertailussa molempien palveluiden ongelmat listataan yhdeksi taulukoksi ja pohditaan niiden vakavuutta.

Viimeisenä tarjotaan mielipide käytetystä listasta, tuloksista sekä tiedonhakupalveluiden tulevaisuudesta ja mahdollisesta jatkotutkimuksesta. Tarkistuslista toimi hyvin palveluiden tarkasteluissa, mutta siinä ei tarjottu kohtaa kielellisiin ongelmiin, joita Europeanasta löytyi. Palveluissa itsessään oli yhteensä 30 ongelmaa, Finnassa 16 ja Europeanasta 14 kappaletta. Europeanassa ongelmia on havaittu aikaisemminkin, eikä kaikkia niistä ole vielä kukaan korjattu. Finna puolestaan on kehityksen alla ja muutokset sivustolla ovat hyvin todennäköisiä, joten suurin osa löydettyistä ongelmista voi korjaantua tulevien vuosien aikana.

Avainsanat: informaatioarkkitehturi, Finna, Europeana, heuristinen evaluointi, käytettävyys

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	4
2	INFORMAATIOARKKITEHTUURI MUODOSTAA SIVUSTON TUKEPIILARIN	5
2.1	Informaatioarkkitehtuurin käsitteen muotoutuminen.....	5
2.2	Käytettävyyden tutkimuksella kohti käytettävämpiä verkkopalveluita	8
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA AIEMMAT TUTKIMUKSET	10
4	TUTKIMUSMENETELMINÄ HEURISTINEN EVALUOINTI JA VERTAILU	12
5	FINNA	13
5.1	Finnan läpikäynti informaatioarkkitehtuurin heuristisen tarkistuslistan avulla.....	14
5.1.1	Yleisiä havaintoja Finnasta	14
5.1.2	Organisointi Finnassa.....	15
5.1.3	Nimeäminen Finnassa	18
5.1.4	Navigointi Finnassa.....	19
5.1.5	Haku Finnasta	21
6	EUROPEANA	25
6.1	Europeanan läpikäynti informaatioarkkitehtuurin heuristisen tarkistuslistan avulla.....	25
6.1.1	Yleisiä havaintoja Europeanasta	26
6.1.2	Organisointi Europeanassa.....	27
6.1.3	Nimeäminen Europeanassa	28
6.1.4	Navigointi Europeanassa.....	31
6.1.5	Haku Europeanasta	32
7	FINNAN JA EUROPEANAN VERTAILU	34
8	POHDINTAA JA YHTEENVETOA	37
	LÄHDELUETTELO.....	40
	LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena on tiedonhakupalveluiden, *Finnan* ja *Europeanan*, arviointi soveltaen Yrjö Lappalaisen informaatioarkkitehtuurin heuristista evaluointilistaa. Tutkielman alussa, toisessa osiossa, esittelen keskeisiä käsitteitä *informaatioarkkitehtuuri* ja *käytettävyys*. Esittelyn avulla annan vastauksia informaatioarkkitehtuurin käsitteen moninaisuuteen ja nostan esiin sen suhteen käytettävyyden käsitteeseen. ”Tutkimuksen tarkoitus ja aiemmat tutkimukset” -kohdassa kerro tarkemmin tutkielman ideasta ja merkityksestä sekä esittelen aiempia tutkimuksia. ”Tutkimusmenetelmät” -osiossa selvennän, millä menetelmillä ja miten tutkimus on toteutettu. Tämän jälkeen esittelen ensin Finnasta ja sitten Europeanasta tehdyt havainnot. Lappalaisen listassa on viisi informaatioarkkitehtuuriin pureutuvaa otsaketta arviointia suuntaavine kysymyksineen, joiden avulla sivustojen ongelmat paikannetaan. Vertailen Finnaa ja Europeanaa keskenään sivustojen omien tarkastelujen jälkeen kohdassa ”Finnan ja Europeanan vertailu”. Lopussa on vielä pohdintaa ja yhteenvetoa tutkimuksesta. Katse suunnataan mahdolliseen jatkotutkimukseen ja tiedonhakupalveluiden tulevaisuuteen.

Käytettävyyteen kohdistuva tutkimus on tärkeää, koska verkkopalveluissa saattaa olla ongelmia, jotka haittaavat positiivisen käyttäjäkokemuksen syntyä. Informaatioarkkitehtuurista ei ole paljon tutkimusta, vaikka se on käytettävyyden ohella yhtä tärkeää. Informaation määrä kasvaa jatkuvasti ja sen ryhmittelyyn tarvitaan informaatioarkkitehtuuria. Hyvään informaatioarkkitehtuuriin päästään Donna Spencerin (2010, 7-8) mukaan kolmen huomioitavan asian kautta: 1) on osattava tunnistaa ihmisten toimintatavat ja tietämys, 2) ymmärrettävä, mitä sisältöä on olemassa, mitä pitäisi olla ja mitä tarvitaan lisää ja 3) selvittää, mikä tulee olemaan sivuston konteksti, eli miten ja miksi sivustoa käytetään. Sivustoja suunnitellessa nämä kohdat on otettava huomioon, jos yritykset ja organisaatiot haluavat kilpailla tunnettavuudesta ja haastaa siten muut verkossa olevat palvelut.

Finnan valitsin tarkasteluun sen vuoksi, että se on suhteellisen uusi tiedonhakupalvelu ja sitä laajennetaan kattamaan useampien suomalaisten arkistojen, museoiden ja kirjastojen aineistoja. Siksi on ehdottoman tärkeää, että se on käytettävyydeltään mahdollisimman moitteeton. European on vertailukohteena, koska se on vanhempi palvelu ja edustaa myös eurooppalaista tiedonhakupalvelua. Finnan tavoin se liittyy yhteen digitoituja aineistoja kirjastoista, museoista, arkistoista ja gallerioista. Sen voisi olettaa olevan käytettävämpi kuin Finna, koska Euroopan komissio tukee sen toimintaa ja hankkeeseen on selvästi panostettu. Vertailussa kuitenkin selvisi, että molemmissa tiedonhakupalveluissa on ongelmia, jotka vaikuttavat merkittävästi niiden käytettävyyteen.

2 INFORMAATIOARKKITEHTUURI MUODOSTAA SIVUSTON TUKIPILARIN

Olet varmasti joskus löytänyt tiesi verkkosivustolle, josta ei löydy yhtään mitään tai sen antama informaatio on jollain tavalla vanhentunutta, samat asiat toistuvat ja sivuston rakenteeseen hukkuu. Olet siis kohdannut verkkosivuston, jonka informaatioarkkitehtuurissa on paljon parantamisen varaa. Näiden tapausten parissa kamppailee ammattiryhmä, jonka tehtävänä on muodostaa kestävä ja joustava tukipilari sivuston sisällölle. Huonosta informaatioarkkitehtuurista kärsivät sekä sivuston ylläpitäjät että käyttäjät, joten hyvän informaatioarkkitehtuurin toteuttaminen on ensisijaisen tärkeää.

Tässä luvussa paneudutaan ensin informaatioarkkitehtuurin käsitteen muotoutumiseen 1960-luvulta 2000-luvulle. Sen jälkeen esitellään informaatioarkkitehtuurille läheistä tutkimusaihetta, käytettävyyttä, jonka voidaan väittää olevan yhteydessä informaatioarkkitehtuuriin, vaikka kyse ei olekaan täysin samasta asiasta.

2.1 Informaatioarkkitehtuurin käsitteen muotoutuminen

Informaatioarkkitehtuurin (IA) käsite nousi suosioon 1990-luvulla, mutta siitä on ollut keskustelua jo aikaisempina vuosikymmeninä. Termi kantaa erilaisia merkityksiä riippuen kontekstista, missä sitä on käytetty tai käytetään. Tässä osiossa esitellään käsitteen historiallisia juuria ja millaisia käsitteitä käsite nykyään pitää sisällään.

Andrea Resmini ja Luca Rosati ovat kirjoittaneet vuonna 2011 lehteen ”Journal of Information Architecture” lyhyen artikkelikatsauksen informaatioarkkitehtuurin historiasta. Artikkelin mukaan informaatioarkkitehtuurin termin ensimmäinen varsinainen esitys oli vuonna 1976 ”American Institute of Architecture” -konferenssissa, jolloin arkkitehti Richard Saul Wurman käytti yhdistelmänä sanoja *information* ja *architecture*. Wurmanin keskeinen ajatus oli, että arkkitehtuuri muodostaa pohjan taiteelle ja tieteelle. Myöhemmin, vuonna 1997, hän määritteli myös informaatioarkkitehtuurin keskeiset tehtävät, vaikka ei aikonutkaan luoda informaatioarkkitehtuurista uutta alaa, vaan määrittely palveli lähinnä hänen omaa kiinnostustaan aiheeseen. (Resmini ja Rosati 2011, 33–34.)

Informaatioarkkitehtuurista puhuttiin kuitenkin jo aiemmin, 60–70-luvuilla, mutta ilman varsinaista informaatioarkkitehtuuri -käsitettä. Vuonna 1964 IBM -teknologiayritys tutki suurtietokoneen, IBM

System/360:n, arkkitehtuuria ja sen arkkitehtuurille annettiin kuvaileva määritelmä. Tästä näkökulmasta arkkitehtuurin käsittely sijoittui paljolti tietokoneen eri osiin, mutta se toimii kuitenkin käsitteen esiasteena. 1970-luvulla myös Xerox -yhtiön PARC-ryhmä keskittyi informaatiotieteeseen ja sen keskeiseksi tehtäväksi muodostui tuottaa teknologiaa, joka tukisi nimenomaan ”informaation arkkitehtuuria” (*architecture of information*). (Resmini ja Rosati 2011, 33–34.)

1980-luvun puolivälissä informaatioarkkitehtuurista puhuttiin nimenomaan suunnittelun ja tietokoneen infrastruktuurien tasojen välineenä ja korostettiin organisaatioiden ja yritysten tietoverkkoratkaisuja (Resmini ja Rosati 2011, 35). Informaatiotieteilijät Louis Rosenfeld ja Peter Morville suhauttivat tämän ajattelun 1990-luvun loppupuolella informaatioarkkitehtuurin toteuttamisen työkaluihin maailmanlaajuisessa tietoverkossa eli *World Wide Webissä* (WWW). Heidän mukaansa informaatioarkkitehtuuri on tiedon organisointia, nimeämistä, navigointijärjestelmien ja informaatiotilojen rakenteellista suunnittelua, mutta myös tiedettä, jonka päämääränä on helpottaa tiedon löytämistä ja hallintaa kehittämällä verkkosivustojen ja intranet-verkkojen rakenteita ja luokittelua. Informaatioarkkitehtuuri pyrkii myös tuomaan suunnittelun ja arkkitehtuurin periaatteita digitaaliseen ympäristöön. (Morville ja Rosenfeld 2006, 4.)

Louis Rosenfeldin ja Peter Morvillen (2006, 11) ansiosta vuonna 1998 informaatioarkkitehtuuri tuli paremmin verkkosivustojen suunnittelijoiden tietoisuuteen ja otti askeleen kohti käyttäjäkokemuksen huomiointia. Heidän yhteisen teoksensa, ”Information Architecture for the World Wide Web”, voidaan nykyään laskea olevan alan klassikko, koska informaatioarkkitehtuurin saralta on vähän julkaistua kirjallisuutta ja kyseinen teos mullisti informaatioarkkitehtuurin aluksi kovin järjestelmäkeskeisen käsitteen (Kauhanen-Simanainen 2003, 13). Teoksen suosiosta kertoo, että siitä on julkaistu jo 3. versio vuonna 2006 ja se toimii yhtenä tärkeimpänä lähteenä ja innoittajana tällekin tutkielmalle. Lisäksi mainittakoon, että soveltamani Yrjö Lappalaisen informaatioarkkitehtuurin heuristinen tarkistuslista pohjaa juuri Morvillen ja Rosenfeldin jaotteluun *informaatioarkkitehtuurin komponenteista*.

Rosenfeldin ja Morvillen mielestä käyttäjät, sisältö ja konteksti muodostavat informaatioarkkitehtuurin perustan (Morville ja Rosenfeld 2006, 25). Ne ovat osa kolminaisuutta, joiden keskiöön muodostuu informaatioarkkitehtuurin ydin (ks. myös Spencer 2010, 7-8). Lisäksi informaatioarkkitehtuuriin kuuluvat olennaisesti informaatioarkkitehtuurin komponentit, jotka kannattaa huomioida informaatioarkkitehtuuria tarkasteltaessa ja suunnitellessa:

1. *Organisaatiojärjestelmät* (organization systems) eli miten informaatiota kategoroidaan (esim. aihe tai kronologia)
2. *Nimeämiskäytännöt* (labeling systems) eli miten informaatio esitetään (esim. tieteellinen terminologia)
3. *Navigaatiojärjestelmät* (navigation systems) eli miten selaillaan tai liikutaan läpi informaation (esimerkiksi klikkailu hierarkiarakenteessa)
4. *Hakujärjestelmät* (searching systems) eli miten informaatiota etsitään (esim. hakukysely indeksiin)

(Morville ja Rosenfeld 2006, 49.)

Resminin ja Rosatin artikkelissa summataan yhteen eri ajanjaksojen käsitteiden suosiota lainaamalla käyttäjäkokemuksen ja informaatioarkkitehtuurin suunnittelun asiantuntijan, Ronda Leónin, ajatuksia. Hänen mukaansa 1960–70-luvuilla keskeinen käsite oli *informaation* suunnittelu ja 80-luvulla *järjestelmän* suunnittelu, mutta nämä yhdistyivät *modernin informaatioarkkitehtuurin* pääideaksi informaatioarkkitehtuurin suosion kasvun aikaan eli 90-luvulla. (Resmini ja Rosati 2011, 35.) Silloin ei enää haluttu keskittyä pelkästään informaatioon tai järjestelmään, vaan niiden todettiin toimivan hyvin yhdessä. Informaatioarkkitehtuuri kuitenkin jatkaa kehittymistään 2000-luvulla, kun käyttäjät ovat päässeet mukaan kehittämään verkkosivuratkaisuja ja järjestelevät sisältöä haluamallaan tavalla. Puhutaan *kokonaisvaltaisesta informaatioarkkitehtuurista* (pervasive information architecture). (Resmini ja Rosati 2011, 41–42.)

Suomalaista näkökulmaa informaatioarkkitehtuuriin tarjoaa myös tietoekspertti Anne Kauhanen-Simanainen. Hänen jonkin verran jo ajan patinaa kokenut teoksensa ”Informaatioarkkitehtuuri”, vuodelta 2003, on ensimmäinen suomenkielinen teos aiheesta. Se antaa kuvan siitä, miten Suomessa puhutaan informaatioarkkitehtuurin käsitteistä ja miten käytännön työssä toimitaan. Teoksen linjaus tasapainottelee informaatioarkkitehtuurin suuntauksien välissä kallistuen kuitenkin enemmän selainpohjaiseen informaatioarkkitehtuuriin (Kauhanen-Simanainen 2003, 14). Kauhanen-Simanainen on myös antanut oman pätevän määritelmänsä informaatioarkkitehtuurille, jossa tulee hyvin esiin informaatioarkkitehtuurin laajempi ja kapeampi merkitys:

Informaatioarkkitehtuuri on se tietosisältöjen rakenteellinen kokonaisuus, joka jäsentää sisällöt, niiden elementit ja keskinäiset suhteet sekä näiden haku- ja muut käyttömahdollisuudet tiedon käyttäjille, tuottajille ja ylläpitäjille. Informaatioarkkitehtuuri luo tilan, jossa tiedon tuottaja, käyttäjä ja ylläpitäjä kohtaavat toisensa (Kauhanen-Simanainen 2003, 20).

Kauhanen-Simanainen kertoo myös oman työnsä tuoman kokemuksen kautta, kuinka tärkeää informaatioarkkitehtuuri on koko sivuston kannalta ja minkä tahansa muunkin digitaalisen tuotteen, jolle voidaan luoda informaatioarkkitehtuuri. Hän mainitsee, että silti moni pitää informaatioarkkitehtuuria täysin turhana asiana. Sitä se ei kuitenkaan ole, koska informaation määrä lisääntyy jatkuvasti ja se on saatava tarjolle mielekkäällä tavalla. (Kauhanen-Simanainen 2003, 12–13.)

2.2 Käytettävyyden tutkimuksella kohti käytettävämpiä verkkopalveluita

Informaatioarkkitehtuurin käsitteeseen liittyy läheisesti myös käytettävyyden käsite, vaikka kyse ei olekaan täysin samasta asiasta. Mitä käytettävyys (usability) sitten käytännössä tarkoittaa? Mitä käytettävyyden tieteenala tutkii? Käytettävyydellä on oma standardi, ISO 9241, jonka mukaan käytettävyys on kokonaisuus, joka kuvaa miten hyvin tietyt käyttäjät kykenevät käyttämään käytössään olevia työvälineitä tiettyjen tehtävien suorittamiseen tietyissä ympäristöissä saavuttaakseen tavoitteensa (Kuutti 2003, 15). Eli puhuttaessa jonkin tuotteen käytettävyydestä, sillä tarkoitetaan kuinka sujuvasti tuotteen toimintoja käyttäjä käyttää päästäkseen haluamaansa päämäärään (Kuutti 2003, 13).

Vuorovaikutus tapahtuu ihmisen ja koneen välillä ja siksi käytettävyyttä usein kutsutaankin toisella termillä, *ihminen-tietokone-vuorovaikutus* (Human-Computer Interaction, lyhennettynä HCI). Kun puhutaan tietoteknisten sovellusten käytettävyydestä, terminä on päinvastainen *tietokone-ihminen vuorovaikutus* (Computer-Human Interaction, CHI). Käytettävyys ei koske vain tietoteknisiä sovelluksia, vaan käytettävyyttä kohdataan arkielämässä koko ajan, esimerkiksi kun avataan ovea tai lasketaan vettä hanasta. Ovella ja hanallakin on *käyttöliittymä*, jonka yhtenä ominaisuutena on käytettävyys. Jos ei ymmärrä, miten hana toimii, voi sen käyttöliittymän käytettävyys olla huono ja silloin käyttäjälle pyritään tarjoamaan enemmän vihjeitä sen käyttöön. (Kuutti 2003, 13.)

Käytettävyys jaetaan useampiin osa-alueisiin: opittavuus, muistettavuus, tehokkuus, pieni virheettisyys ja miellyttävyys. Puhutaan myös käyttöliittymän *intuitiivisuudesta*, sillä vaikka ei olisikaan käyttänyt jotain laitetta, voi ihminen hyödyntää aikaisempaa kokemustaan vastaavanlaisesta tuotteesta ja sen avulla laitetta pystyy käyttämään. Kuitenkaan ei voida olettaa, että kaikilla olisi kokemusta esimerkiksi tietokoneen käytöstä, silloin joudutaan opettelemaan sen käyttö alusta lähtien. (Kuutti 2003, 13.)

Tieteenalana käytettävyys käsittelee ja tutkii ominaisuuksia, jotka tekevät tuotteen käytettävyydestä hyvän tai huonon. Siinä käsitellään myös menetelmiä, joilla voidaan suunnitella käytettävyydeltään

hyviä tuotteita ja menetelmiä, joilla valmiin tuotteen käytettävyyttä voidaan arvioida. Esimerkiksi tässä tutkielmassa hyödynnetään heuristista tarkistuslistausta, jonka avulla sivuston informaatioarkkitehtuuria päästään tarkastelemaan käytettävyyden näkökulmasta. Suunnittelumenetelmiä tukevat menetelmät, esimerkiksi sivuston oletettavan käyttäjän mallintaminen, auttavat tuotteen käytettävyyden parantamisessa. Käytettävyys on tieteenalana hyvin monitieteinen ja käytettävyysasiantuntijan työssä on hyötyä siitä, jos on tietoa ja taitoa useammalta tieteen kentältä. (Kuutti 2003, 14.)

Anne Kauhanen-Simanaisen mukaan käytettävyys on terminä lähellä sanaa *käyttäjäkokemus*. Käyttäjäkokemus on kuitenkin hyvin subjektiivinen kokemus, kun taas käytettävyydelle on olemassa kriteerejä, joiden mukaan tuotetta voidaan arvioida yleispätevästi. Käsitteet ovat kuitenkin sisällöllisesti päällekkäin, sillä hyvä käytettävyys on hyvän käyttäjäkokemuksen edellytys. Käyttäjäkokemuksen tavoitteet voivat olla kuitenkin pidemmälle vietyjä, kuten esteettisyys, kiinnostavuus tai yllätyksellisyys. Myös informaatioarkkitehtuuri on läheisessä suhteessa käytettävyyteen, sillä hyvä informaatioarkkitehtuuri on hyvän käytettävyyden edellytys. Informaatioarkkitehtuurin rakenteiden on tuettava: käytettävyyttä, verkkopalvelun opittavuutta, tehokkuutta, luotettavuutta ja yksinkertaisuutta eli käytettävyyden ominaisuuksia. Informaatioarkkitehtuuria suunnitellessa kannattaa hyödyntää käytettävyytutkimusta ja asiantuntemusta aiheesta, sillä käytettävyysnäkökulma pystytään ottamaan mukaan jo suunnittelun varhaisvaiheisiin sen sijaan, että vasta lopputestauksen jälkeen korjattaisiin mahdolliset virheet. (Kauhanen-Simanainen 2003, 56–57.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA AIEMMAT TUTKIMUKSET

Tutkielmani päätarkoituksena on soveltaa Yrjö Lappalaisen vuoden 2012 pro gradu -työssä ”Verkkosivuston informaatioarkkitehtuurin heuristinen evaluointi: PIKI-verkkokirjasto” kehittämää informaatioarkkitehtuurin heuristista tarkistuslistaa (ks. Lappalainen 2012, 37; Liite 1) tiedonhakupalvelu Finnan ja tiedonhakuportaalin Europeanan kriittiseen tarkasteluun. Listauksessa olevien kysymysten avulla on mahdollista selvittää, millaisia käytettävyysoongelmia Finnasta ja Europeanasta löytyy. Ongelmat listataan taulukkoon ja niille annetaan arvosana ongelmien vakavuuden tason mukaan. Löydettyjä ongelmia vertaillaan erillisten tarkastelujen jälkeen keskenään ja loppuosiossa on pohdintaa käytetystä tarkistuslistasta, tiedonhakupalveluiden tulevaisuudesta ja mahdollisesta jatkotutkimuksesta.

Informaatioarkkitehtuuri toteutuu yleensä käytännön työssä niin, että suunnitellaan ja luodaan varsinainen informaatioarkkitehtuuri ja arvioidaan sitä sitten käytettävyystudkimuksen menetelmillä. Tutkimuksellisesti on mahdollista kuitenkin kehittää lisää teoriaa aiheelle tai luoda uusia apuvälineitä, kuten juuri tarkistuslistoja tai lisäkysymyksiä niihin. Yrjö Lappalainen on luonut tietävästi Suomen ainoan informaatioarkkitehtuuriin keskittyvän heuristisen tarkistuslistan. Listalle on toiminut pohjana erityisesti Jakob Nielsenin ja Rolf Molichin 1990 kehittämä klassinen heuristinen lista kymmenestä käytettävyyden periaatteesta sekä Morvillen ja Rosenfeldin informaatioarkkitehtuurin komponentit (Lappalainen 2012, 2-4; ks. Nielsen 1995, 10 Usability Heuristics).

Tutkimuksellisesti on kiinnostavaa laittaa listaus testaukseen tässä tutkielmassa. Siitä voi löytyä parannettavaa tai se voi poikia uusia näkökulmia. Täysin aukottomana listaa ei voi pitää, sillä se on niin tuore ja vähän testattu. Nielsenin ja Molichin alkuperäinen listaus on puolestaan laajasti käytetty ja siitä on paljon tutkimuksia. Vaatisi hyvin tarkkaa perehtymistä aiheeseen, jos siitä haluaisi juontaa jotain uutta. Muutkin suomalaiset käytettävyysslistat voisivat soveltua Finnan ja Europeanan tarkasteluun, mutta koska tarkastelun näkökulma sijoittuu informaatioarkkitehtuuriin, on relevantteinta soveltaa siihen keskittyvää listaa.

Tutkimuksen idea lähti liikkeelle siitä, että jotain suhteellisen uutta verkkosivustoa voisi tarkastella Lappalaisen informaatioarkkitehtuurin heuristisen tarkistuslistauksen avulla. Finna valikoitui tarkasteluun, koska sitä ei ole kovinkaan paljon tutkittu ja se on edelleenkin kovin uusi ja kehityksessä. Valintaan vaikutti myös se, etten itse ollut käyttänyt aikaisemmin Finnaa. Tutkimuksen kannalta

pystyin olemaan objektiivinen ja perustamaan havaintoni omiin ensikokemuksiini sivustosta, joten omat käyttökokemukseni eivät jääneet näkökulmiltaan liian kapeakatseisiksi. European oli ennestään hiukan tutumpi palvelu, mutta sitä en ollut myöskään käyttänyt itse. Olin vain kuullut sen olevan hyvin merkittävä projekti ja halusin Finnalle vertailukohtaksi sivuston, joka olisi kehitelty pitkälle. European on ollut olemassa kauemmin ja edustaa ulkomaalaista ratkaisua samankaltaiselle konseptille kuin Finna.

Finnasta tutkimuksia on toistaiseksi tehty varsin vähän, mutta tämän tutkielman kaltaisia ovat Hanna Heinäsen (2013) ”Digitaalisen kirjaston käytettävyyden arviointi: JYKDOK-Finnan käytettävyydestutkimus” sekä Reeta Kuuskosken (2013) ”Yliopistokirjastojärjestelmän käytettävyyden arviointi. Heuristinen arviointi ja heuristiikkajoukkojen vertailu”. Myös Iida-Maria Manninen ja Anni Rajala (2013) ovat tehneet ammattikorkeakoulun opinnäytetyön aiheesta: ”Finnan käyttöönotto yleisissä kirjastoissa: kokemuksia KDK:n asiakasliittymähankkeen ensimmäisestä aallosta”. Europeanasta heuristisia tutkimuksia on puolestaan tehty paljon ulkomailla, ei niinkään Suomessa (ks. esim. Chowdhury ja Dodreva). Europeanasta on tuotettu myös omia vuosiraportteja. Informaatioarkkitehtuurista on tehty jonkin verran tutkimusta, mutta harvemmin niin, että se olisi aiheellisesti keskiössä niin kuin Yrjö Lappalaisen (2012) pro gradu -tutkielmassa.

4 TUTKIMUSMENETELMINÄ HEURISTINEN EVALUOINTI JA VERTAILU

Keskeisinä tutkimusmenetelminä tutkielmassani ovat heuristisen evaluoinnin eli arvioinnin käyttö ja vertailu. Heuristinen evaluointi on tutkimusmenetelmä, jossa käydään verkkosivustoa tai muuta digitaalista tuotetta läpi listauksen (käytettävyyseriaatteiden eli heuristiikkojen) avulla. Listausta seuraamalla ja sivustoa tarkastelemalla saadaan kirjattua ylös ongelmia, joita sivustolla mahdollisesti on. Ongelmat myös luokitellaan vakavuutensa mukaan. Lopuksi ideoidaan, miten ongelmat saisi korjattua. Heuristisen arvioinnin suorittaa käytettävyyden asiantuntija. Yksi arvioija löytää noin 35 prosenttia käytettävyysongelmista. Asiantuntijuus voi olla ammattimaista tai kokemuksen kautta saatua – käyttäjät eivät tee evaluointia vaan heidän mielipiteensä kuullaan käytettävyyssesseissä. (Riihiaho 1997, 2-15.)

Finnan ja Europeanan evaluoinnin pohjalla on Yrjö Lappalaisen informaatioarkkitehtuurin heuristinen tarkistuslista (ks. Liite 1). Käyn Lappalaisen listan avulla läpi Finnan ja Europeanan asiakasnäkymiä ja kokoan yhteen löydettyjä ongelmia taulukkoon. Ongelmien vakavuusluokitteluun hyödynnän Jakob Nielsenin (1995, Severity Ratings) vakavuusluokittelua, jonka mukaan ongelmia on eritasoisia:

- 1 = Kosmeettinen ongelma, ei tarvitse korjata kuin vasta silloin, kun sille on aikaa
- 2 = Pieni käytettävyysongelma, korjaukselle pitäisi antaa huomiota
- 3 = Suuri käytettävyysongelma, tärkeä korjata, pitäisi nostaa etusijalle
- 4 = Katastrofaalinen käytettävyysongelma, tuotetta ei saisi julkaista tässä tilassa

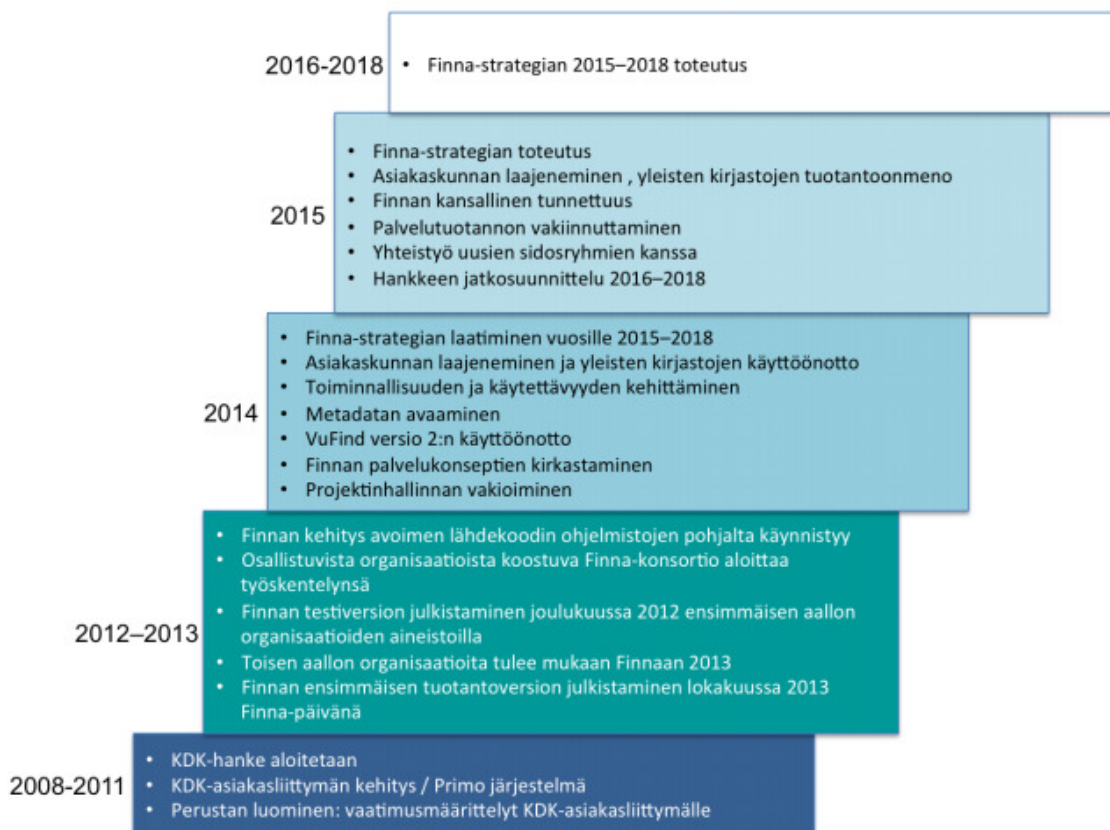
Heuristista evaluointia tehdessä tarkastelija määrittelee oman ammattitaitonsa mukaan, millaisen arvon jokin ongelma saa. Siksi tarkastelijoilla voi olla useita mielipiteitä siitä, mikä ongelma on pieni ja mikä suuri. Jos tarkastelijoita on useampi, pystytään havainnoimaan, mitkä ongelmat korostuvat ja mitkä jäävät vähemmälle huomiolle. Tutkielmassa tekemäni vakavuusluokittelut edustavat omaa näkemystäni ja voivat olla jonkun muun tarkastelijan mielestä vakavampia tai pienempiä ongelmia. Tärkeää on, että ongelmat ovat ylipäättään paikannettu sivustolta. Palvelu, joka vastaanottaa ongelmalistauksen päättää lopulta itse, miten reagoi löydettyihin ongelmiin.

Tutkielmassa vertailen eri osioiden taulukoiden tuloksia keskenään ja pohdin, onko ongelmissa eroja ja yhtäläisyyksiä. Lopuksi kerron myös listan sopivuudesta Finnan ja Europeanan tarkasteluun.

5 FINNA

Kansallisen digitaalisen kirjaston eli KDK:n sivustolla (www.kdk.fi) esitellään Finnan olevan KDK:n asiakaskäyttöliittymä, joka avattiin testikäyttöön vuoden 2012 lopussa ja sen varsinainen käyttö aloitettiin lokakuussa 2013. Finna -hakupalvelun (www.finna.fi) ideana on ensimmäisenä Suomessa koota yhteen Suomen arkistojen, kirjastojen ja museoiden aineistot. Hakupalvelussa kerrotaan, mistä aineiston saa käsiinsä ja sähköiseen aineistoon on suora pääsy. Kansalliskirjasto ylläpitää verkkopalvelua ja vastaa siten sen kehittämisestä ja yhteistyöverkoston rakentamisesta. Finnalla on kansallinen näkymä ja yhteistyöorganisaatiot saavat halutessaan käyttöönsä paikalliset näkymät. Näistä esimerkiksi Jyväskylän yliopiston kirjaston Finna ja museoiden Finna ovat panostaneet omaan näkymään. Asiakasliittymää rakennetaan avoimen lähdekoodin ohjelmiston, VuFindin, pohjalta.

Kyse on siis suhteellisen uudesta tiedonhakupalvelusta, joka on jatkuvassa muutoksessa. Finnan toimintaan on määrä liittyä lisää yhteistyökumppaneita, joiden aineistot lisätään Finnan tarjoamiin kokoelmiin. Finnan vuoden 2014 projektisuunnitelmasta selviää, kuinka Finna -projektia on suunniteltu eteenpäin vuoteen 2018 asti.

KUVA 1. Finnan strategia vuoteen 2018 (Finna projektisuunnitelma 2013, 5).

5.1 Finnan läpikäynti informaatioarkkitehtuurin heuristisen tarkistuslistan avulla

Finnan tarkastelu suoritettiin Google Chrome ja Mozilla Firefox -verkkoselaimia hyödyntäen. Niiden käytössä ei havaittu eroavaisuuksia sivuston kannalta. Mobiilikäytössä testausta ei tehty. Ensimmäinen tarkastelukierros oli löyhästi listaa seuraava, jolloin huomioitiin silmiinpistävimpiä ongelmia. Seuraavalla kierroksella keskityttiin tarkemmin listaan ja sitä hyödynnettiin yksi aiheosio kerrallaan. Joitakin havaintoja tein ilman listaa, jolloin jälkeinpäin täytyi pohtia, mihin osioon löydetty havainto tai ongelma sopisi parhaiten. Listan kysymykset sivusivat välillä toisiaan, joten kysymysten vastauksia on myös yhdistelty eri osioihin. Vakavuusluokittelu on asteikolla yhdestä neljään, nelosen ollessa vakavin ongelma. Kuvakaappauksia sivustosta on hyödynnetty ongelman paikannukseen. Tarkasteluosioiden lopussa on lisäksi yhteenvetona taulukko löydettyistä ongelmista.

Finnaan on mahdollista kirjautua sisään kirjastokortilla, yliopiston, korkeakoulun tai ammattikorkeakoulun tunnuksilla tai sähköpostiosoitteella Mozilla Persona -kirjautumisen avulla. Kirjautuminen tuo sivuston käyttöön lisäpalvelun: *oman tilin* (omat tiedot, lainat, varaukset ja tilaukset, maksut, kirjastokortit, suosikit, tallennetut haut). Suosikkeja ja tallennettuja hakuja tosin pystyy tarkastelemaan ilman, että liittyy olemassa olevaa kirjastokorttiaan tiliin, jos kirjautuu sivustolle esimerkiksi oppilaitoksen tunnuksilla. Hakuhistoriaa pystyy katselemaan ilman kirjautumista niin kauan, kun pysyy sivustolla. Tutkielmaa varten hyödynsin oppilaitoksen tunnuksilla kirjautumista.

Finnan kansallinen näkymä on muuttunut jonkin verran tarkastelun aikana ja joitakin mainittuja ongelmia on jo korjaantunut. Esimerkiksi organisaatiot saivat oman linkin yläpalkkiin sen sijaan, että ne olisivat vieläkin piilossa ”Tietoa Finnasta” -osiossa. Ratkaisu on nyt parempi, mutta kaipaisi silti enemmän näkyvyyttä.

5.1.1 Yleisiä havaintoja Finnasta

Tässä osiossa pureudutaan yleisiin havaintoihin Finnasta. Finna -sivuston etusivulla (ks. Liite 3) kerrotaan selkeästi, mikä on sen tarkoitus ja mitä haun avulla löytää. Erikseen on ilmoitettu, että palvelun käyttäjä pääsee tarkastelemaan sähköisiä aineistoja sen oman linkin kautta. Lisäksi etusivulla on eriteltyä poimintoja keskeisistä kokoelmista. Tarjolla on esimerkiksi VR:n matkailujulisteita.

Tärkein hakupalvelun osuus eli hakupalkki on etusivulla mainosmaisen, mutta informatiivisen sivuston esittelyn alapuolella ja sille on annettu paljon omaa tilaa, mikä on luonnollista, koska kyse on hakupalvelusta. Hakupalkin vieressä on tarkennettu haku, mikä antaa hakuvaihtoehdon myös edistyneemmälle käyttäjälle. Lisäksi sivuston alaosassa on aikarajaushaku, josta saa vuosien tasolla säätää hakua.

Etusivu ohjeistaa hyvin Finnan käyttöön ja uudelle kävijälle on paljon kohtia, mistä voi löytää apua sivuston käyttöön (ylä- ja alapalkki). Hämäävästi etusivun taustakuvan tiedot on listattu i-symbolin alle, joten kävijä voi ensimmäisellä kerralla luulla, että sieltä löytyy kaikki sivustoa koskeva informaatio (ks. KUVA 2). Samoin kävijä voi luulla, että Finnan logon alla olevan tekstin sinertävät osiot ovat linkkejä, sillä sininen väri on vakiintunut linkkien väriksi (ks. KUVA 2).

KUVA 2. Finnan logo, esittelyteksti ja kuvan info-logo

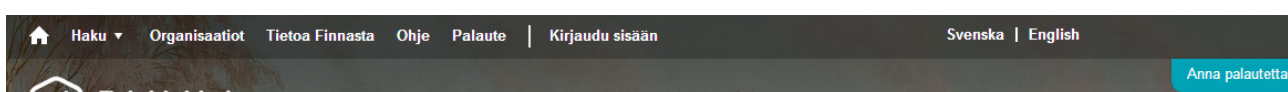
TAULUKKO 1. Yleistä

Ongelma	Vakavuus
Tekstissä hyödynnetty sininen väri – hämäävästi luulee linkiksi	1
i-symbolin käyttötarkoitus ei aluksi selvä	1

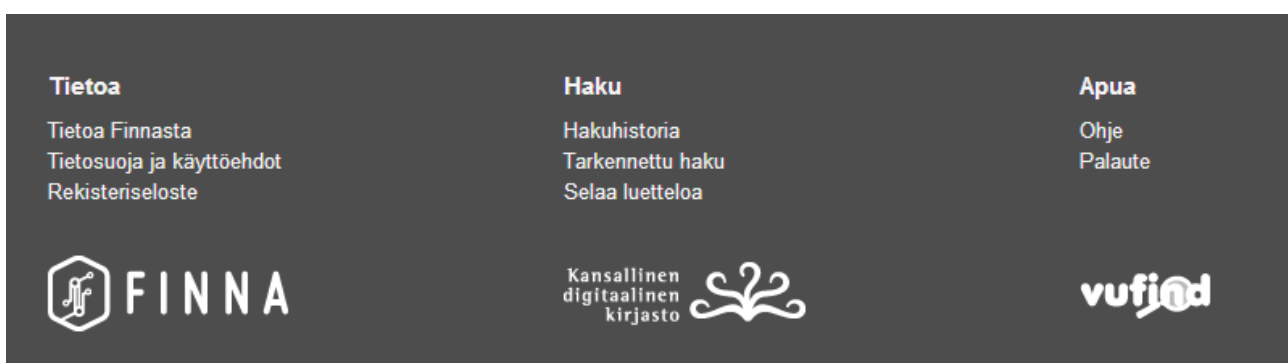
5.1.2 Organisointi Finnassa

”Organisointi” -osiossa keskitytään tiedon organisointiin sivustolla. Etusivulla on tarjolla tietoa monessa paikassa. Hakukenttään on mahdollista rajata, mitä hakee, mutta ”Haulla löydät” -kohdasta saa myös valittua tietyn aineistokategorian. Valmiita hakutuloksia on laitettu etusivulle ”Kokoelmien helmiä” -kohtaan. Hakupalkki ja aikarajaushaku muodostavat selkeän oman palstansa. Kokoelmien helmet ja aikarajaushaku jäävät kuitenkin vähän liikaa muiden osioiden varjoon, sillä ne ovat eroteltuna alemmas etusivulla kuin hakupalkki. Onko aikarajaushaku niin tarpeellinen, että sen ylipäätään kannattaa olla etusivulla? Olisiko se parempi jättää vain tarkennetun haun rinnalle yhdeksi vaihtoehdoksi tarkentaa hakua?

Sivuston yläpalkissa (ks. KUVA 3) on etusivun symboli ensimmäisenä, jonka vieressä ovat ”Haku” ja sen pudotusvalikossa ovat vaihtoehdot: *Tarkennettu haku*, *Selaa luettelo*, *Hakuhistoria*, ”Organisaatiot”, ”Tietoa Finnasta”, ”Ohje”, ”Palaute” ja ”Kirjaudu sisään” (kirjautuneena oma nimi), jonka pudotusvalikossa on puolestaan ”Oma tili” ja ”Kirjaudu ulos”. Oikeassa reunassa on kielivaihtoehdot ”Svenska/English”. ”Anna palautetta” -linkki seuraa käyttäjää, kun tämä liikkuu etusivulla ylös tai alas. Alapalkissa (ks. KUVA 4) ovat osiot ”Tietoa”, ”Haku” ja ”Apua”. ”Tietoa” otsakkeen alla on: *Tietoa Finnasta*, *Tietosuoja ja käyttöehdot* sekä *Rekisteriseloste*. ”Haku” -osiossa on *Hakuhistoria*, *Tarkennettu haku* ja *Selaa luettelo*. ”Apua” otsakkeen alla ovat linkit *Ohje* ja *Palaute*. Lisäksi alapalkista löytyy Finnan, Kansallisen digitaalisen kirjaston sekä Vufind:in logolinkit.

KUVA 3. Yläpalkki

KUVA 4. Alapalkki

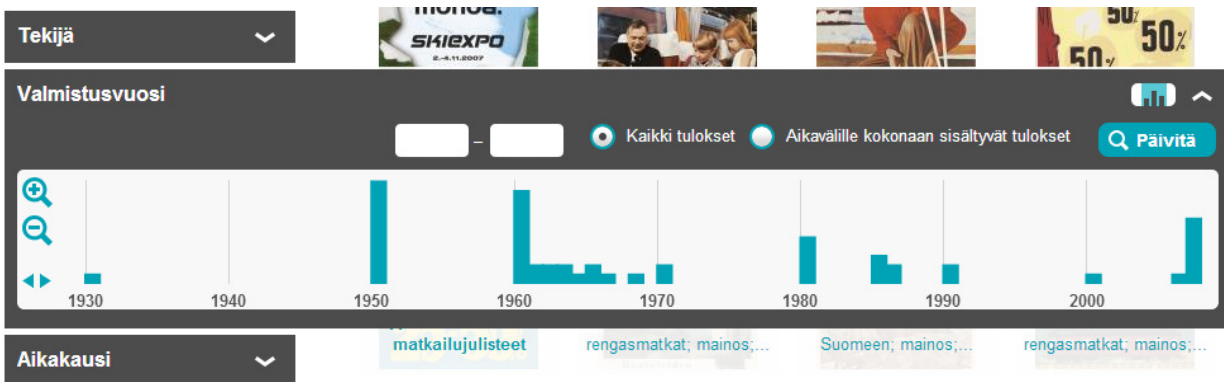
Tietoa on hyvä eritellä omiin osioihinsa ja palstoihinsa, sillä aineistoa on paljon ja kaikki ihmiset eivät hae sitä samalla tavalla, joten mahdollisuuksia lähestyä kokoelmia eri tavoin on ainakin tarjottu. Etusivulla haun eri kategorioita on organisoitu omiksi kokonaisuuksikseen (ks. KUVA 9): *asia-kirjat*, *kartat*, *kuvat*, *nuotit*, *taideteokset*, *videot*, *esineet*, *kirjat*, *lehdet*, *artikkelit*, *opinnäytteet*, *tietokannat*, *äänitteet* ja linkkinä palstan vieressä, *sähköiset aineistot*. ”Sähköiset aineistot” -linkki kannattaisi laittaa yhteen muiden kategorioiden kanssa, missä sille on vielä hyvin tilaa. Muuten se voi jäädä huomioitta, jos ei lue palstan viereistä tekstikappaletta. Kun hakee mitä tahansa aineistoa, se järjestyy hakutulossivulla pysty- tai vaakasuuntaisesti hakutulostaksi, jonka vasemmalla puolella on haun rajausmahdollisuudet. Tästä ominaisuudesta kerrotaan tarkemmin tutkielman ”Haku Finnasta” -osiossa.

Sivuston hierarkia on sopivan leveä, joskin se on aika korkea. Korkeus ei kuitenkaan ole häiritsevää. Haun ympärillä on runsaasti tekstiä tilaa, mikä kohdistaa katsetta hakupalkkiin hyvin. Kaikki kategoriat ovat omanlaisiaan, joko leveitä, paksuja, kapeita tai neliönmallisia. Alapalkki on verrattain iso, vaikkei siinä olekaan paljon tekstiä. ”Kokoelmien helmet” -esittely on aika tiiviisti sullottu yhteen. Näkyvillä on neljä valittua hakutulosta, mutta ehkä kolmekin olisi tarpeeksi, jottei vaikutelmasta tulisi liian ahdasta. Aikarajaushaulla on annettu etusivulla paljon tilaa leveyssuunnassa. Hakutuloksissa leveys haittaa, koska aikajana menee hakutulosten päälle (ks. KUVA 6). Valmistusvuoden tarkastelemiseen tarjotaan suppea näkymä, mikä on paljon parempi ratkaisu, koska se ei mene hakutulosten päälle (ks. KUVA 5).

KUVA 5. Valmistusvuosi (suppea näkymä)

KUVA 6. Valmistusvuosi - Aikarajaushaku hakutuloksissa (laaja näkymä)

Sivusto tukee kommentointia aineistoihin, kun on kirjautunut sisään, mutta tätä ominaisuutta ei ole muuten juurikaan hyödynnetty. Ei ole kategorioita, mistä kävisi selville, mitkä aineistot ovat olleet katsotuimpia tai suosituimpia tai merkitty suosikeiksi.

TAULUKKO 2. Organisointi

Ongelma	Vakavuus
Aikarajaushaun kömpelyys hakutuloksissa	2
Ei hyödynnetä katsotuimpia/suosituimpia kohteita tai kommentointia	3
”Sähköiset aineistot” -linkki erillään	2

5.1.3 Nimeäminen Finnassa

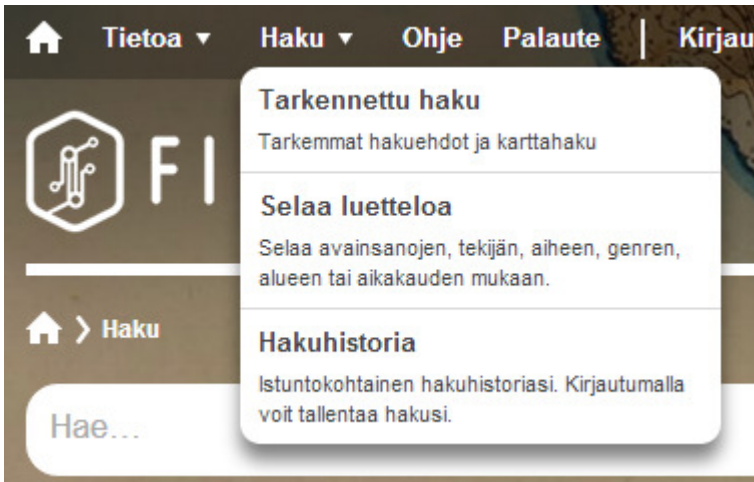
Tässä osiossa tarkastellaan Finnan nimeämiskäytäntöjä. Hakutulosten järjestämiseen käytetään monimerkityksisiä termejä, esimerkiksi ”Aika” ja ”Viimeksi lisätty”. Ne voivat aiheuttaa ongelman, jos ei ymmärrä, että aika tarkoittaa nimenomaan kohteen syntyajankohtaa. Myös *tietue* voi sanana olla hankala. Esimerkiksi hakutuloksissa kysytään välillä hämäävästi esimerkiksi ”Kokoelmien helmien” tarjoaman hakutuloksen kohdalla, että haluaako käyttäjä siirtyä tietueeseen ja aineiston kohdalla on linkki ”vie tietue”, joka ei kerro, mitä siitä oikein tapahtuu. Ongelmana on myös sana *teos*. Pronssisen reunahelan omalla esittelysivulla tarjotaan ”Samankaltaisia teoksia”, mutta onko teos oikea sanavalinta tähän kun kyse on museoesineestä? Olisiko samankaltaisia hakutuloksia kenties parempi nimitys? Hakutulosten relevanssissa käytetään myös *nimeke* -termiä, joka ei välttämättä ole selvä kaikille.

Vaikka Finna on selkeästi suunnattu tavallisille käyttäjille, eikä varsinaisesti asiantuntijoille, sisältää se kohtia, jotka ovat nimenomaan alan ammattilaisille tarkoitettuja, esimerkiksi henkilökuntanäyttö sijaitsee hakukohteiden omilla sivuilla. Olisi kenties parempi vaihtoehto tarjota ammattilaisille oma osasto Finnasta, josta pääsisi näihin kohtiin tai mahdollistaa henkilökuntanäyttö vasta, kun on kirjautunut omalla tunnuksella, josta tunnistettaisiin onko kyseinen henkilö henkilökuntaa.

Kun hakee esimerkiksi esineitä ja laittaa hakukenttään sanan ”sakset”, löytyy monta kohtaa otsakkeella ”sakset” ja niissä ei ole muuta erotteluvaa tekijää kuin kuva. Joissakin tilanteissa ei ole kuvaakaan saatavilla, joten tehokasta olisi eritellä hakukohteet edes tiedollisilla keinoilla. Toisaalta hakusanalla ”sakset” tuli näin monimutkainen hakutulos: ”Turun maailmankaupan takahuoneesta kuva, jossa pöydän takana seisoo yksi mies, työpöydän ääressä ikkunan luona on yksi henkilö ja tietokoneen luona kaksi. Etualla pöydällä laatikoita, teippiä ja sakset.” Kyseinen hakutulos on kuvailtu otsikkotasolla kovin tarkasti, kun puolestaan hakusanalla ”puukko” löytyy otsikoituna pelkkä ”Puukko”, ilman kuvaa. Aineistoa ei ole nimetty kovinkaan tasapainoisesti.

Ikoneina eli nimilappuina toimivat Finnassa muun muassa: apua tarjoava i-merkki ympyrän sisällä, talo, sydän, suurennuslasi, zoomaavat plus- ja miinusmerkit sekä nuolet. Linkeistä tulee myös tarvittaessa ohjeita, kun vie hiiren linkin päälle. Haussa on mahdollista valita galleria- tai listanäkymä eri symbolin mukaan. Sydän symboloi hakutuloksissa linkkiä ”Lisää suosikkeihin”, joka on tarjottu myös kuvakkeen vieressä erillisellä linkillä. Aluksi sydän symboloi linkkiä ”Tallenna haku”, mutta

tähän on tehty muutos. Nyt ”Tallenna haku” on merkitty vain plus-merkillä, mikä on hyvä ratkaisu, sillä samalla ikonilla ei saisi olla useita merkityksiä sivustolla mahdollisten sekaannuksien vuoksi.

KUVA 7. Hakuvalitukset kuvailuteksteineen

Ylä- ja alapalkki ovat terminologialtaan tavanomaisia, mutta ”Haku” ja ”Tietoa” -osiot sisältävät paljon kuvailevaa informaatiota siitä, mitä linkistä tapahtuu (ks. KUVA 7), joten tavanomaisesta ratkaisusta poiketaan hyvällä tavalla. Kontekstuaaliset linkit puolestaan tiivistävät hyvin nimessään, mitä linkki pitää sisällään (esimerkiksi sähköiset aineistot), eikä niitä ole käytetty liikaa.

Sivujen otsikot ja URL-osoitteet ovat merkityksellisiä ja sopivan ymmärrettäviä ja lyhyitä. URL-osoitteet hyödyntävät englanniksi selkeitä sanoja. Sisällönkuvaailussa on käytetty asiasanoja. Hakutuloksissa hakua pystyy rajaamaan ja asiasanoja on hyvin monipuolisest, mikä helpottaa oikean aineiston löytymistä. Asiasanoja on hyödynnetty myös luettelon selaamisessa.

TAULUKKO 3. Nimeäminen

Ongelma	Vakavuus
”Aika” ja ”Viimeksi lisätty” merkityksen erottaminen	1
Hankalat termit: tietue, nimeke ja teos	2
Hakutulokset eivät erottaudu toisistaan, jos otsakkeena on pelkkä ”sakset”, eikä esimerkiksi kuvaa löydy	3

5.1.4 Navigointi Finnassa

”Navigointi” -osio keskittyy Finnassa käytettyihin navigointiratkaisuihin. Finnassa navigointitoiminnot ovat hyvin intuitiivisia ja niissä on selkeät nimikkeet ja ne vievät sinne minne pitääkin. Mutta onko aikarajaushaun antama vuoden hakutulos hyödyllinen (ks. KUVA 8)? Tässä tapauksessa järkevintä olisi mennä kuukausien tasolle tai sitten rajata tarkkuus muutaman vuoden aikavälille.

KUVA 8. Aikarajaushaku, jossa yksi vuosi valittuna

Haulla on mahdollista rajata valmiiden vaihtoehtojen avulla, mitä haluaa löytää (ks. KUVA 9). Siinä ei kuitenkaan ole valmista rajausta esimerkiksi tietyn organisaation tarjoamaan aineistoon. Hakupalkin vaihtoehtona on tarkentaa hakulauseketta itse tai sitten pitää selvittää ”Organisaatiot” -linkistä, mitkä organisaatiot ovat mukana Finnan toiminnassa ja klikata siellä olevaa linkkiä. Hakutuloksissa on mahdollista rajata aineisto organisaation mukaan. Vaikka organisaatiot onkin nostettu paremmin esille tämän tarkastelun aikana, voisi ne jotenkin yhdistää hakuun. Esimerkiksi tarkennetusta hausta voisi hakea ainoastaan haluamansa organisaation tarjoamaa materiaalia. Jos hakee hakupalkissa ”Jyväskylän yliopisto” -hakulausekkeella, antaa haku siihen liittyvää aineistoa, eikä ainoastaan sen tarjoamaa aineistoa. Sama ongelma toistuu myös tarkennetussa haussa, vaikka laittaisikin julkaisijaksi Jyväskylän yliopiston.

Hakupalkin yläpuolella kerrotaan leivänmurupolun eli linkkipolun avulla, missä käyttäjä sivustolla on, mutta polkua asiasanojen välillä se ei kerro. Hakutulosten polussa lukee vain haku (hakulauseke) ja hakukohteen otsikko. Otsikoiden avulla toki selviää, missä sivustolla parhaillaan on, mutta olisi hyvä tarjota myös laajempi leivänmurupolku, sillä jotkut käyttäjät voivat navigoida sen avulla eteen ja taakse hakutuloksissa.

Etusivulle pääsee Finnan logosta (ks. KUVA 2) ja erillisestä etusivun logosta (ks. KUVA 3). Kontekstuaalista navigointijärjestelmää on hyödynnetty niin, että hakutuloksissa tietoa saa klikkaamalla hakutuloksia. On hiukan hämmentävää, ettei suurimmassa osassa aineistoa ole vielä kuvia saatavilla, mikä olisi merkittävä apu tulosten tunnistamiseksi. Sivuston rakennetta ei ole selvennetty sivukartan avulla, johtuen todennäköisesti sivuston yksinkertaisuudesta. Aineistosta on sen sijaan olemassa luettelo. Täydentäviä navigointijärjestelmiäkin on: sisällysluettelo tai hakemisto ja opaste siitä, miten hakua käytetään. Edistyneiden navigointijärjestelmien käytöstä esimerkkinä on, että Finnassa aineistoa pystyy järjestämään hakutuloksissa ja näkymää pystyy muokkaamaan (kuinka paljon hakutuloksia näkyy ja miten) ja myös lisäämään suosikkeihin.

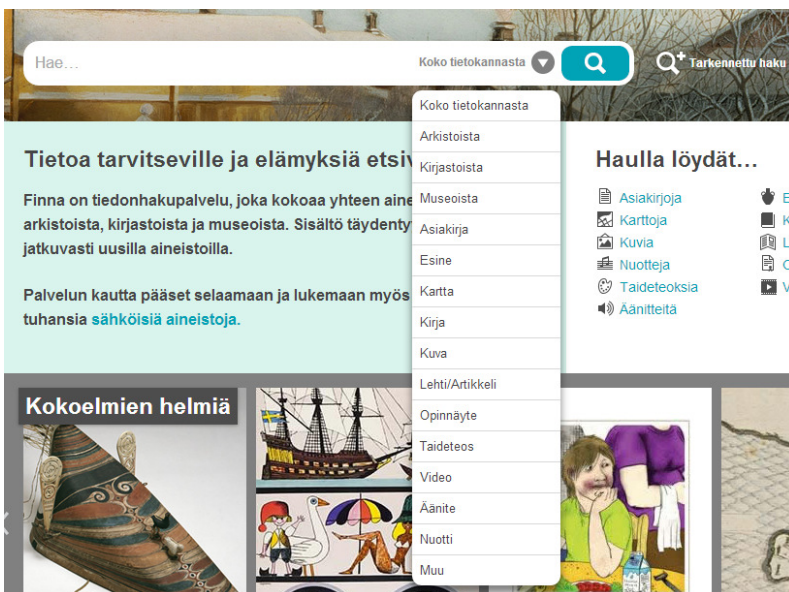
TAULUKKO 4. Navigointi

Ongelma	Vakavuus
Aikarajaushaun yhden vuoden näyttö	1
Yksittäisestä organisaatiosta ei voi pelkästään hakea sisältöä	2
Leivänmurupolun suppeus	1
Ei tarjolla kuvia	2

5.1.5 Haku Finnasta

Viimeisessä Finnan tarkasteluosiossa on arvioinnin kohteena haku. Keskiössä Finnassa on yksi iso hakupalkki, jonka kautta pääsee käyttämään asiasanahakua. Tarkennettu hakukin löytyy hakupalkin oikealta puolelta ja saaduissa hakutuloksissa pystyy rajaamaan hakua. Hakutulostilaus näkyy johdonmukaisesti aina samalla tavalla. Hakupalkista pystyy määrittelemään, mistä hakee, ja jos haluaa hakea kategoriasta ilman hakusanaa, niin sekin on mahdollista.

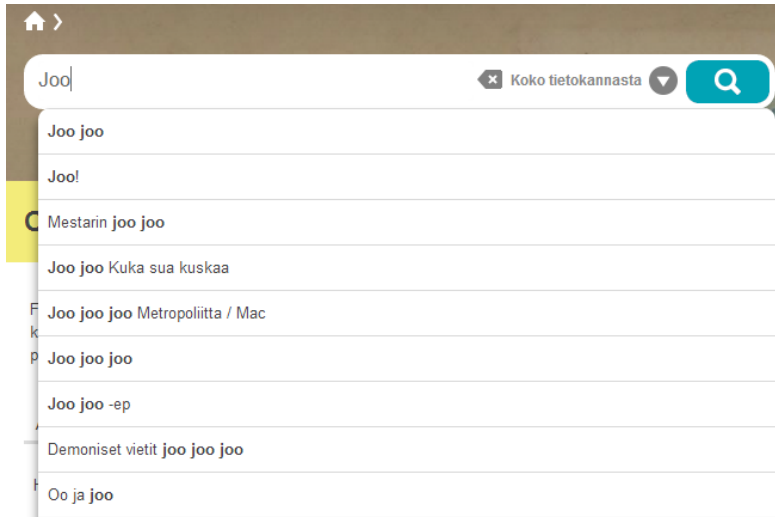
Hakupalkissa lukee ”Hae...” ja teksti katoaa, kun kirjoittaa palkkiin. Hakupalkkiin on kiinnitetty pudotusvalikko, jossa oletuksena on, että haku kohdistuu koko tietokantaan. Vaihtoehtoja haun kohdistamiseen on pudotusvalikossa 16 eri kohtaa. Mietityttää, onko ratkaisu oikea, koska käyttäjä joutuu selaamaan listaa hyvin alas (KUVA 9). ”Hae” -painike on merkitty suurennuslasi-ikonilla, mikä puolestaan on yleinen ratkaisu.

KUVA 9. Tietokannan hakuvaihtoehdot

Hakukyselyn syöttäminen tapahtuu niin, että hakupalkki antaa ehdotuksia sitä mukaan, kun kirjoittaa. Kuitenkaan se ei kerro ehdotetun aineiston tyyppiä (ks. KUVA 10). Tämän perusteella on vaikea päätellä, mikä aineiston tyyppi on; onko teos kirja, cd-levy tai kenties kuva? Finnassa on ole-

massa symboleita eri aineistolle, mutta ominaisuutta ei ole hyödynnetty haussa. Hakupalkin tarjoama tuloskenttä on niin laaja, että siihen mahtuisi lyhyellä tekstilläkin kerrottuna, mistä aineistosta on kyse.

KUVA 10. Hakulauseke ”Joo” ja ehdotetut tulokset

Hakutoiminto täydentää hakulauseketta, mutta ei ehdota korjauksia, eli jos hakee väärin, niin hakutuloksia ei löydy. Lisäksi ei anneta yhtään ohjeita, että hakulauseketta kannattaa muuttaa jotenkin, jotta hakutuloksia saataisiin. Hakemalla esimerkiksi ”tääl pohjantähden all”, tulee yksi tulos, josta löytyi sana ”tääl”. Kun lauseketta muutetaan lisäämällä a-kirjain sanan ”alla” loppuun, niin hakulause löytyy Suurien toivelaulukirjojen kuvauksista, mutta vasta kun hakulause korjataan täydelliseksi, niin löytyy varsinaisia Väinö Linnan teoksia.

Haussa pystyy hakemaan loogisilla hakuoperaattoreilla eli jokerimerkeillä, sumealla haulla, etäisyyslauilla, arvovälihaulla ja painottamalla termejä. Tavanomaisilla kyselyillä saa hyviä tuloksia ja monenlaista aineistoa, jos ei sitä erikseen rajaa. Hakutulossivun vasemmalla puolella on haun rajausmahdollisuudet eli lokaali navigointijärjestelmä (ks. KUVA 11). Sen avulla pystyy rajaamaan kohtia: onko aineisto verkossa saatavilla, sen tarjoava toimiala, organisaatio, aineistotyyppi, tekijä, kieli, valmistusvuosi (josta saa myös aikajanan näkyviin), aikakausi, alue ja aihe. Haussa aineisto järjestyy automaattisesti relevanssin mukaan. Nämä tavat organisoida kattavat hyvin saatavilla olevan, monipuolisen aineiston.

KUVA 11. Lokaali navigointijärjestelmä

Hakutulospäättävä ja se, kuinka monta tulosta on parhaillaan näkyvissä, on ilmaistuna ”Hakutulokset” -otsakkeen vieressä. Lisäksi lokaali navigointijärjestelmä antaa lukumäärän siitä, kuinka monta tulosta löytyy tietyistä osiosta. Hakutulosten järjestäminen tai luokittelu tapahtuu niin, että tulokset täsmäävät hakulausekkeeseen. Kun hakee ”Täällä pohjantähden alla”, löytyy sekalaisessa järjestyksessä CD:itä ja äänilevyjä, nuotteja, artikkeleita ja kirjoja. Olisi parempi, jos järjestyksellä olisi jokin selkeä logiikka tai ryhmittely. Aineistotyyppien valinta löytyy kyllä lokaalista navigointijärjestelmästä, mutta osa käyttäjistä haluaa suoraan selata löytämäänsä aineistoa eikä välttämättä jaksaa selvittää eri rajausmahdollisuuksia. Hakukysely on näkyvissä haun jälkeen isoimpana otsakkeena hakutulossivulla ”Haku:”. Tarjolla tuloslistausten kuvauksista on aineistotyyppi, tekijän nimi, julkaisu vuosi ja saatavuustiedot.

Tarkennettu haku

Hakuehdot

Hakuryhmät: Kaikki ryhmät (AND)

Hakusanoilla: kentästä Kaikki kentät

Hakusanoilla: kentästä Kaikki kentät

Hakusanoilla: kentästä Kaikki kentät

Hae: Kaikilla termeillä (AND)

+ Lisää hakukenttä

+ Lisää hakuryhmä

Muut hakuehdot

Kieli: Mikä tahansa

Aineistotyyppi: Mikä tahansa

Valmistusvuosi: 0 - 2016

Voit valita useamman kielen tai aineistotyyppin kerralla

[Hae](#)

KUVA 12. Tarkennettu haku

Tarkennetun haun ratkaisu on myös käytännöllinen ja ymmärrettävä. Hakukenttiä voi lisätä, mikä lisää mahdollisuuksia haun tarkennukseen (ks. KUVA 12). Dokumenttien metadatan hyödynnetään tehokkaasti. Tarkennetussa haussa on mahdollista hakea kentästä: *nimeke*, *tekijä*, *aihe*, *hyllypaikka*, *luokitus*, *ISBN/ISSN*, *julkaisija*, *sarja*, *julkaisuvuosi* ja *sisällysluettelo*. Myös kielen voi laittaa hakuehdoksi, samoin aineistotyyppin ja valmistusvuoden.

Hakukyselyn ja haun tulokset voi tallentaa vain kirjautuneena, mutta hakuhistoriaa voi tarkastella ilman kirjautumista niin kauan, kun on sivustolla. Etusivulla ei ole hyödynnetty selailuun suosituimpia hakusanoja tai tageja, mutta hakutuloksissa voi katsoa samankaltaisia teoksia tai hyödyntää asiasanoja. Haussa ei voi siirtyä kohteeseen kuvasta klikkaamalla, mikä tekee siitä vähän vanhanaikaisen. Kuva kuitenkin nousee esiin taustastaan, kun käyttäjä tarkastelee hakutuloksia ja olettaa siten, että siitä voi myös klikata. Finnassa on erikseen ohjeistus hakuun, mutta hakutulostilassa ei juurikaan anneta neuvoja, miten voisi toimia jotenkin toisin, että hakutuloksia löytäisi. Harva jaksaa mennä lukemaan oppaita yläpalkista. Tarkennetussa haussa ei myöskään ole ohjeistusta sen ohessa.

TAULUKKO 5. Haku

Ongelma	Vakavuus
Aikarajaushaku on kömpelö hakutuloksissa, sillä se menee sisällön päälle	2
Ei kerrota hakuehdoksissa, mikä aineisto on kyseessä	4
Ei ehdota korjauksia hakulausekkeeseen	4
Hakutulokseen ei voi siirtyä kuvasta klikkaamalla	3

6 EUROPEANA

Europeana -portaali (www.europeana.eu) on hakupalvelu, joka keskittyy Euroopan kulttuurisen perinnön tarjoamiseen digitaalisesti, tuoden eri kulttuurien aineistoja yhteen ja helpottaen niihin pääsyä. Sivuston ylläpitäjällä European Foundation:illa on yhteistyökumppaneinaan lukuisia eurooppalaisia tahoja arkistojen, kirjastojen, museoiden ja gallerioiden saralta. Euroopan unionin virallisen verkkosivuston raporttien mukaan European -hanketta on tuettu rahallisesti vuosittain reilulla kahdella miljoonalla eurolla (Euroopan komissio 2009).

Europeanan ”Professional” -sivustolla (www.pro.europeana.eu) kuvaillaan Europeanan eri vaiheita vuosien tasolla. Vuonna 2005 lähetettiin kirje Euroopan komissiolle kuudelta valtiolta: Ranskalta, Puolalta, Saksalta, Italialta, Espanjalta ja Unkarilta, jossa ehdotettiin eurooppalaisen digitaalisen kirjaston luomista. Vuonna 2007 alettiin luoda ensimmäistä prototyyppiä sivustista ja jo vuonna 2008 European avattiin käyttöön ja vuonna 2009 aineistoa oli viisi miljoonaa. Vuonna 2010 Euroopan parlamentti hyväksyi raportissaan, että European saa lisää sisältöä ja rahoitusta. Heinäkuussa 2010 Europeanan kokoelma saavutti kymmenen miljoonaa kohdetta. Euroopan komissio alkoi myös rahoittaa European. Vuonna 2011 European saavutti kiintopisteen aseman Euroopan kulttuurin verkkomateriaalin tarjonnassa. Lokakuussa 2011 EU-maita pyydettiin laajemmin osallistumaan projektiin. Vuonna 2012 European julkaisi kaiken metadatansa CC0 vastuuvapauslausekkeella, jolloin se on vapaasti käytettävissä. Aineistot saavuttivat 25 miljoonaa kohdetta. Vuodesta 2013 lähtien European on noudattanut Euroopan digitaalista ohjelmaa, joka on osa EU:n Eurooppa 2020 strategiaa.

6.1 Europeanan läpikäynti informaatioarkkitehtuurin heuristisen tarkistuslistan avulla

Europeanan tarkastelu suoritettiin Finnan tarkastelun tapaan hyödyntäen Google Chrome ja Mozilla Firefox -verkkoselaimia ja niiden käytön aikana ei havaittu eroavaisuuksia sivustolla. Mobiilikäytössä testausta ei tehty. Europeanan tarkastelussa edettiin samalla tavoin kuin Finnan tarkastelussa. Vakavuusluokittelu on asteikolla yhdestä neljään, nelosen ollessa vakavin ongelma. Osoiden lopussa on yhteenvetona taulukko löydetyistä ongelmista. Europeanankin on mahdollista kirjautua, mutta tätä ominaisuutta ei hyödynnetty tarkastelussa. Poikkeuksena Finnan tarkasteluun on, että Europeanan hakuportaalia tutkittiin englannin kielellä ja välillä myös suomen kielellä (oppaissa ja aineistohaussa).

6.1.1 Yleisiä havaintoja Europeanasta

Tässä osiossa on yleisiä havaintoja Europeanasta. Europeanalla on oma logo, jossa tarjotaan iskulause ”Europeana – think culture” ja etusivulla on sivustoa mainostava liikkuva banneri, jossa kerrotaan lyhyesti Europeanan päätarkoitus englanniksi: ”Europe's culture - collected for you. Explore more than 30 million items from a range of Europe's leading galleries, libraries, archives and museums” (ks. Liite 2). Käyttäjällä on mahdollisuus perehtyä syvemmin sivuston tarkoitukseen kohdasta: ”Opi lisää”. Vasta lisätiedoista selviää, mitä aineistolle voi itse tehdä, joten etusivu jättää vähän arvailun varaan, mitä muuta sivusto tarjoaa kuin tutustumisen tarjolla olevaan aineistoon.

Hakutoimintoon on laitettu tarkennuksena kategoriat, joista saa valita, mihin hakunsa kohdistaa. Muuten haku on täysin vapaa, eikä tarvitse valita mitään. Kun pääsee hakutuloksiin, siellä on mahdollisuus muuttaa hakutulospäätöksiä monella eri tavalla mieleisekseen. Kun tekee haun, sitä on mahdollista laajentaa tai supistaa hakutuloksissa, esimerkiksi hakua ”sisällissodat” on mahdollista kaventaa, kun lisää termiksi vielä ”vankileiri”.

Yläpalkista löytyvät linkki kotisivulle, ”Omaan Europeanaan” ja kielivalinnat oikeasta yläreunasta. Hakupalkin oikealla puolella on uudelle käyttäjälle hyödyllinen ”apua” -linkki ja se löytyy myös alareunasta. Tarjolla linkissä ovat vaihtoehdot: ”Searching Europeana, Exploring Europeana, Results in Europeana, Using My Europeana, Configure your search widget”, joten kattavasti tietoa on kerrottu eri hakutoiminnoista. Etusivulta käy hyvin selville, mitä kaikkea Europeanassa on tarjolla. Europeana on mukana sosiaalisessa mediassa ja sillä on muitakin sivustoja kuin hakuportaali. Näitä ovat muun muassa blogi (artikkeliesittely etusivulla), Pinterestiin laitettu kuvasisältö, näyttelyt (Europeana 1914–18) sekä ammattilaisille tarkoitettu sivusto.

Hakuportaali on tuotettu pääasiallisesti englanniksi. Vaikka mukana on EU-maita, niiden omien aineistojen kieltä ei ole käännetty toisille kielille juuri lainkaan. Vastuu tästä on osallistujamaalla ja siten kone kääntää sen, mitä ei ole käännetty. Kuitenkaan se ei käännä kuvailutekstejä kokonaan, vaan keskeisiä termejä sieltä täältä. Kun valitsee suomen kielen, on sen seassa enimmäkseen englantia. Miksi tarjota keskeneräinen ominaisuus, josta ei ole kovin paljon hyötyä ja joka vain sekoittaa käyttäjää?

TAULUKKO 6. Yleistä

Ongelma	Vakavuus
Kieliongelma	4

6.1.2 Organisointi Europeanassa

”Organisointi” -osio keskittyy tiedon organisointiin Europeanassa. Yläpalkin sisältö on hyvin supistettu, mutta tarjoaa olennaisimmat asiat. Hakupalkki on etusivun tärkeimmässä roolissa. Etusivulla mainostetaan erityisesti 1914–1918 vuosien sisältöä. Mainoksen alla on kaksi tekstikatkelmaa blogista ja ikonilla varustettu linkki, joka mahdollistaa RSS -syötteen tilaamisen. Blogin alla ovat sivuston valitsemat, hakukohteen ja yhteistyökumppanin esittelyt. Näiden alapuolelta pääsee tutustumaan Pinterestissä olevaan sisältöön. Tämän alla ovat muut sosiaalisen median vaihtoehdot seurata sivustoa sekä mahdollisuus tilata sivuston uutiskirje. Lisäksi näiden alla mainostetaan muita Europeanan sivustoja, tarjotaan apua sivuston käytöstä ja kerrotaan sivuston tarkoituksesta. Alapalkissa on ”Europeana API”, sivuston käyttöön liittyvät säännöt ja politiikka sekä yhteydenottolomake ja sivukartta. Myös Euroopan unionin logo löytyy oikeasta alareunasta ja kerrotaan, että se on mukana sivuston ylläpidossa.

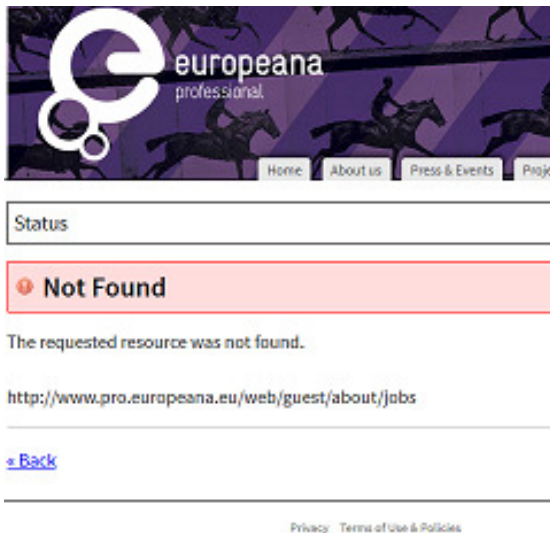
Sivuston hierarkia on sopivan leveä ja matala. Alaspäin ei hiirellä tarvitse vierittää kuin muutaman kerran ja leveys on sopivan rauhallinen silmälle, kun sivuihin on jätetty tyhjää harmaata tilaa. Haku tuloksissa aineisto on rinnakkain (neljä kuvaa per rivi) ja lokaali navigointi on vasemmalla puolella.

Hakupalkkia ja muita sivuston keskeisimpiä sisältöjä mainostetaan loogisesti keskeisellä paikalla. Se on mielenkiintoista, että blogi on ennen sivustolta valittua hakukohteen ja yhteistyökumppanin esittelyä, sillä blogi vie omalle sivustolleen. Se sopisi paremmin Pinterestin yhteyteen, koska sen linkki vie muualle. Nykyinen asettelu lisää sivuston mainosmaisuuksia ja vie kävijän huomiota pois olennaisesta, eli hakuportaalien käytöstä. Ylä- ja alapalkin sisältö on kuitenkin aika standardia. Europeanan ohjelmointirajapinta (API) on omassa kohdassaan alapalkissa, kun sillä ei ole selkeää kategoriaa, mihin sen voisi yhdistää.

Sosiaalisen median linkit ja Europeanan muut sivustot ovat yhdessä linkkiryppäessä, mutta niitä mainostetaan myös erillään. Valmiiksi tarjotut linkit, hakuportaalien kautta löytyvä kohde ja yhteistyökumppani, ovat myös sijoitettu lähekkäin. Kategoriat ovat yhtä korkeita ja leveitä, jos kohteita on kaksi rinnakkain, muodostavat ne suorakulmion ja jos niitä on useampia, hyödynnetään enemmän neliömäisempää organisoinnin mallia.

Aika erikoinen ratkaisu on, että uutta sisältöä ei ole haluttu nostaa esiin, vaan se on sivustosta kertovan osion alapuolella linkkinä, samoin kuin uutiskirjeet. Ehkä näille olisi voinut tarjota paremmin

esillä olevan kohdan. Samoin yhteydenottolomake löytyy vain alapalkista, mikä yleensä on hyvin esillä. ”Työpaikka” -sivu näyttää, että sivua ei löydetty. Tätä käyttäjä voi luulla hetkelliseksi virheeksi, vaikka on sivuston oma, pysyvä ongelma (ks. KUVA 13).

KUVA 13. Työpaikka -sivu

Keskeinen sisältö on pyritty nostamaan esiin niin, että sen visuaalisuuteen on kiinnitetty enemmän huomiota. ”Apua” -osiolla on oma johdatteleva etusivunsa, jossa kerrotaan tiivistettynä, mitä linkit pitävät sisällään. Hakutuloksissa pystyy lisäämään hakusanoja lausekkeeseen haun jälkeen ilman, että tarvitsee mennä etusivulle.

TAULUKKO 7. Organisointi

Ongelma	Vakavuus
Blogin mainostus ja sijainti etusivulla	3
Uusien kohteiden sijoittelu	2
Yhteydenottolomakkeen sijainti	2
”Työpaikka” -sivu Europeana Professionalissa	4

6.1.3 Nimeäminen Europeanassa

Tässä osiossa tarkastellaan Europeanan nimeämiskäytäntöjä. ”My Europeana” -linkki ei heti kerro, mitä se pitää sisällään, mutta siitä ymmärtää, että jotain lisäominaisuuksia sivuston käyttöön on tarjolla. Sen sijaan ”Europeana API” ja ”Configure your search widget” -linkit ovat varmasti hämääriä muille, kuin asiasta tietäville käyttäjille. Haussa on tekijänoikeuksien kohdalla erilaisilla tekijänoikeuksilla varustettuja aineistoja, mutta kuinka paljon tavallinen käyttäjä ymmärtää niiden päälle? Esimerkkinä tästä mainittakoon muun muassa ”CC BY-NC-SA” -koodi.

Title
[Erkennungsmarke von Paul Winter, item 2 \(1\)](#)

What
[item \(1004586\)](#)
[Central Powers \(20667\)](#)
[Propaganda \(27173\)](#)
[Recruitment and Conscription \(11340\)](#)
[Trench Life \(29787\)](#)
[World War I \(400650\)](#)
http://dbpedia.org/page/World_War_I (392554)
[перша світова війна \(400513\)](#)
[第一次世界大战 \(400513\)](#)
[prima guerra mondiale \(400784\)](#)
[første verdenskrig \(400765\)](#)
[erste weltkrieg \(400514\)](#)
[ensimmäinen maailmansota \(400525\)](#)
[primeira guerra mundial \(400522\)](#)
[i wojna światowa \(401168\)](#)
[première guerre mondiale \(400602\)](#)
[första världskriget \(400513\)](#)
[first world war \(400899\)](#)
[great war \(400543\)](#)
[world war 1 \(400527\)](#)
[world war i \(400650\)](#)
[world war one \(400745\)](#)
[ww1 \(400567\)](#)
[wwi \(400549\)](#)
[первая мировая война \(400717\)](#)
[primera guerra mundial \(400768\)](#)
[eerste wereldoorlog \(401123\)](#)

Provider
[Europeana 1914 - 1918 \(96932\)](#)
[Europeana 1914 - 1918 \(96932\)](#)

KUVA 14. Asiasanat

Asiasanoissa otsakkeena ovat esimerkiksi ”What” (ks. KUVA 14) ja ”Who”, mutta tarkemmat otsikot olisivat vielä kuvailevampia, sillä riskinä on, että otsakkeen alle alkaa kertyä liikaa termejä, jotka vievät pois varsinaisesta aiheesta. Kummastusta voi aiheuttaa myös asiasanan tai hakulauseen jäljessä oleva numero, joka kuvaa kuinka monta kohdetta kyseisellä asiasanalla tai hakulauseella löytyy ylipäätään. Termistö on kuitenkin yleisesti suhteellisen ymmärrettävää, mutta esimerkiksi hakutuloksessa termit ”data provider” (datan tarjoaja) ja ”provider” (tarjoaja) eivät tarkoita samaa asiaa. Erikseen on vielä ”providing country” eli aineiston tarjoava maa. Termien erot pitäisi tuoda selkeämmin esille.

Kun hakee jotain hakupalkin kautta, tulee nimekkeen viereen tieto, mikä aineisto on kyseessä. Se auttaa merkittävästi löytämään oikean sisällön, jos samalla hakusanalla on useampaa aineistoa tarjolla (ks. KUVA 15).

KUVA 15. Ehdotukset haussa

Kontekstuaalisia nimeämiskäytäntöjä tarjotaan, esimerkiksi verbeillä kerrotaan, mitä linkkien takaa löytyy (esimerkiksi vieraile, selaile tai katsele). Sivuston uuteen sisältöön on kaksi linkkiä, mutta tämä ei haittaa. Ikoneita tai kuvallisia nimilappuja on hyödynnetty niin, että RSS-syötteellä on vaikkei kiintunut ikoni, samoin kuin sosiaalisen median sivustoilla Facebook, Twitter ja Pinterest. RSS-syötteellä, uutiskirjeen tilaamisen painikkeella ja sosiaaliseen mediaan vievissä kuvakkeissa on kuvailevat tekstit. Ylä- ja alapalkki ovat tavanomaisilla termeillä varustettuja.

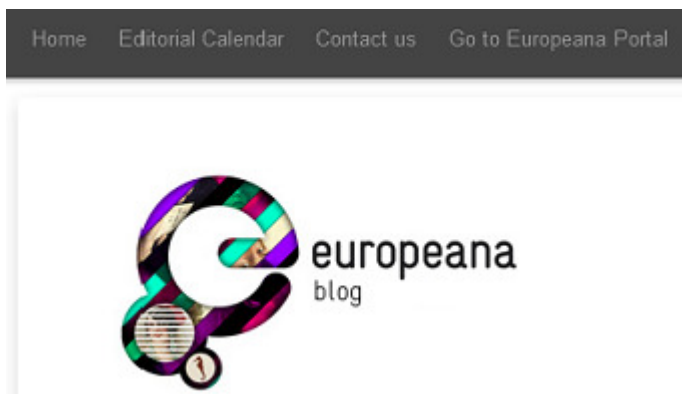
Hakutuloksilla saattaa olla pitkiäkin URL-osoitteita jotka koostuvat useista numeroista, mutta muuten URL-osoite on nimetty järkevästi englanninkielisen termin mukaan. Hakutuloksen kautta pääsee tarkastelemaan tageja ja asiasanoja. Myös rinnakkaistermejä tai hierarkkisesti ylempänä tai alempana olevia sanoja pääsee tarkastelemaan, mikä helpottaa hakijaa, jolle terminologia aiheesta ei ole niin selvää.

TAULUKKO 8. Nimeäminen

Ongelma	Vakavuus
"Europeana API" -linkki	1
Tekijänoikeuskoodit	3
Asiasanojen otsikointi (esim. what)	3
Data Provider vs. Provider	2
URL-osoitteen numerot	1

6.1.4 Navigointi Europeanassa

”Navigointi” -osiossa arvioidaan Europeanan navigointitoimintoja. Ne eivät jätä arvailun varaan, mitä käyttäjän pitäisi tehdä tai minne toiminto johtaa. Etusivulla käyttäjää voi hiukan sekoittaa se, että linkit vievät blogiin ja Pinterest -sivustolle, sillä kyse ei ole saman sivuston sisällöstä, vaan sisä-sivustoista. Linkki ”Go to Europeana Portal” (ks. KUVA 16) ohjaa kuitenkin pois blogista ja Pinterest -sivusto aukeaa omaan välilehteensä, eikä siten sotke käyttäjää avautumalla etusivun päälle niin kuin blogi.

KUVA 16. Europeana blogi

Keskeinen sisältö on helposti saavutettavissa navigointitoiminnon avulla. Aineistoon pääsee käsiksi hakutuloksesta myös varsinaiselle aineiston tarjoavalle sivustolle. Navigointitoiminnoista linkit ja painikkeet ovat sinisellä (kielen valinta poikkeaa erivärisyydellään, mutta osoittaa valinnan alleviivauksella). Myös alapalkin osioiden otsikot ovat linkkejä, mutta niitä ei heti huomaa, vaan hiiri on vietävä jonkin otsakkeen päälle. Alaspäin osoittavista nuolista saa lisää sisältöä näkyviin.

Kun klikkaa linkkiä, joka on valmiiksi valikoiduissa kohteissa, siihen ei sisälly hakuhistoriaa, joten siitä ei pääse esimerkiksi hakutuloksiin muuttamaan hakua. Kun taas hakee itse, silloin hakulausekkeen muutos on mahdollista ja hakulauseke näkyy. Sijainnin havainnointi sivustolla on suhteellisen helppoa. Yläpalkissa näkyy jatkuvasti ”kotisivu” -linkki ja Europeanan logosta pääsee myös etusivulle. Hakupalkki on jatkuvasti näkyvissä hakutuloksissa, joten periaatteessa hakutuloksista ei tarvitse siirtyä etusivulle, jos haluaa hakea jotain muuta.

Kontekstuaalisia navigointijärjestelmiä on hyödynnetty, sillä hakutulokset antavat lisätietoa kohteesta ja myös linkkejä kokoelmaan, jossa kohde on parhaillaan. Alapalkista pääsee näkemään sivukartan. Täydentäviäkin navigointijärjestelmiä löytyy, koska aineistoon pääsee käsiksi sekä uusim-

man aineiston että yhteistyökumppaneiden kautta, joihin on erilliset linkit. Hakemisesta annetaan ohjeistus. Edistyneiksi navigointijärjestelmiksi voidaan laskea ”hakuwidgetin konfigurointi” ja ”European API” -linkit.

TAULUKKO 9. Navigointi

Ongelma	Vakavuus
Valmiin hakutuloksen muihin hakukohteisiin ei pääse, täytyy hakea itse (poikkeaa tavanomaisesta)	2
Blogi ei varoita, että siirrytään pois hakuportaalista, vaan aukeaa sen päälle linkkiä painamalla	3

6.1.5 Haku Europeanasta

Viimeinen tarkasteluosio Europeanasta keskittyy hakuun. Hakuportaaali hyödyntää hyvin hakupalkkia, sillä se seuraa hakutuloksiin ja sitä voi käyttää myös suoraan sieltä. Hakupalkin alkuosasta saa määrittää itse, mihin haku kohdistuu (kaikki kentät, teoksen nimi, tekijät, aiheet, päivämäärät ja ajanjaksot sekä paikat). Hakukenttään kirjoittaessa annetuissa ehdotuksissa kerrotaan, millaisesta kohteesta on kyse (paikat, aiheet, teoksen nimi). Myös itse hakutuloksessa pystyy määrittämään, millaista aineistoa haluaa tarkastella, jos hakee laajasti (kuva, teksti, video, ääni). Hakua voi tarkentaa kuvauskielen, vuoden, sisällöntarjoajan ja maan, oikeuksien mukaan, mutta tarjolla on myös käyttäjien luomaa sisältöä ja hakea voi myös sen perusteella, miten aineistoa voi hyödyntää.

Kysely ehdottaa hakusanalle jatkoa, mutta se ei tue oikolukua. Kun hakee esimerkiksi ”tavi sota” tai ”winer war”, ei löydy yhtään hakutuloksia, eikä haku ehdota korjauksia. Itse hakutuloksessa ehdotetaan aiheeseen sopivia tageja ja asiasanoja. Myös etusivulle nostetut esimerkit mahdollistavat selailun ja haun kauttakkin pystyy seikkailemaan eri tageissa.

Tarkennettua hakua ei Europeanassa ole, mutta on mahdollista käyttää operaattoreita ja lisäksi hakulauseketta voi kohdentaa hyvin tarkkaan hakutuloksissa. Tavanomaisillakin kyselyillä saadaan monipuolisia tuloksia, mutta Europeanassa ei ole tarjolla esimerkiksi suomeksi paljoakaan aineistoa, joten tuntuu hankalalta etsiä suomen kielellä muita kuin isoja kokonaisuuksia, kuten talvisota, maalaus ja niin edelleen. Englanniksi löytyy vaikka mitä, ja koska sivustolla on monenlaista aineistoa, tarjoaa se sitä myös monella eri kielellä, jos hakusanan alusta ei heti pysty arvaamaan, mitä kieltä se on. Hakukyselyn syöttämistä helpottavat annetut ehdotukset ja se, millaisesta sisällöstä on kyse.

Haun kokonaistulos ei näy yksinään, mutta se on yhdistettynä lukuun, kuinka monta hakutulosta sivulla näkyy ja kuinka monta on yhteensä, esimerkiksi ”Tulokset 1-24, 7 982”. Lukumäärää ei ole mitenkään korostettu vahvennuksella, joten sitä voi olla aluksi vaikea huomata. Lokaalissa navigoinnissa näkee myös, kuinka paljon hakutuloksia kuuluu tiettyyn kategoriaan, esimerkiksi kun kuvia on viisi, se merkitään: ”Kuvat (5)”.

Hakutulokset ovat rinnakkain, mutta se ei hankaloita niiden katselemista. Lisäksi voi erikseen säätää, kuinka monta hakutulosta haluaa hakutulossivulla näkyvän. Tämä on suhteutettu hakutulosten määrään. Hakukysely näkyy hakupalkissa koko ajan ja sitä pystyy muokkaamaan. Hakutuloksesta näkyy symbolilla, onko kyseessä esimerkiksi kuva vai teksti ja kyseiset symbolit ovat helposti tajuttavia. Jos hakutuloksen nimeke on pitkä, niin se näkyy kun vie hiiren sen päälle.

Jos käyttäjä on kirjautunut sivustolle, niin haun tallentaminen on mahdollista. Hakutuloksen pystyy kuitenkin jakamaan myös sosiaaliseen mediaan siellä olevalle omalle tunnukselle ja siteeraamaan sitä Wikipedia-artikkelissa.

Europeana tarjoaa opastuksen tiedonhakuun, mutta siinä on puutteita, se sotkee keskenään englantia ja toista kieltä, esimerkiksi suomea, koska tarjolla ei ole virallista suomennosta. Tämä on iso ongelma vieraskieliselle kävijälle ja noloa myös siksi, että sivuston pitäisi olla edustava, koska Euroopan komissiokin rahoittaa sitä.

TAULUKKO 10. Haku

Ongelma	Vakavuus
Haku ei ehdota korjauksia	4
Haun opastus eri kielillä välillä erittäin puutteellinen	4

7 FINNAN JA EUROPEANAN VERTAILU

Vertailun periaatteena toimivat tarkastelujen eri osa-alueiden taulukot: ”Yleistä, Organisointi, Nimeäminen, Navigointi ja Haku”, joihin on koottu yhteenvetona tiedonhakupalveluista löydetyt ongelmat. Ongelmia verrataan keskenään niiden vakavuuden ja määrän mukaan. Vaikka virheitä olisi-kin enemmän, ovat vakavammat ongelmat sellaisia, joihin olisi hyvä tarttua heti. Neljännen asteen virhe vaatii välittömiä toimia ja kolmannen asteen virhe kannattaa myös ratkaista mahdollisimman pian, toisen asteen virhe kannattaa myös huomioida ja korjata, kosmeettinen ongelma on sen verran lievä, että sen ehtii kyllä korjata myöhemminkin.

TAULUKKO 11. Yleistä

Finnan ongelmat	Vakavuus	Europeanan ongelmat	Vakavuus
Tekstissä hyödynnetty sininen väri – hämäävästi luulee linkiksi	1	Kieliongelma	4
i-symbolin käyttötarkoitus ei aluksi selvä	1		

”Yleistä” -osion taulukon mukaan Finnalla on yhteensä kaksi ongelmaa, vakavuudeltaan molemmat ovat kosmeettisen ongelman tasolla. Europeanalla on vain yksi ongelma, joka on katastrofaalinen. Vaikka sivustolla tarjotaan eri kielivaihtoehtoja, ei tätä ominaisuutta ole suunniteltu loppuun – se vaatisi välitöntä korjausta ja hankaloittaa nyt merkittävästi sivuston käyttöä, jos ei osaa englantia.

TAULUKKO 12. Organisointi

Finnan ongelmat	Vakavuus	Europeanan ongelmat	Vakavuus
Aikarajaushaun kömpelyys hakutuloksissa	2	Blogin mainostus ja sijainti etusivulla	3
Ei hyödynnetä katsotuimpia/suosituimpia kohteita tai kommentointia	3	Uusien kohteiden sijoittelu	2
”Sähköiset aineistot” -linkki erillään	2	Yhteydenottolomakkeen sijainti	2
		”Työpaikka” -sivu Europeana Professionalissa	4

”Organisointi” -osiossa Finnalla on kolme ongelmaa, vakavuudeltaan kaksi ovat pieniä ja yksi on suuri ongelma. Europeanalla on enemmän ongelmia, neljä, jotka liikkuvat vakavuudeltaan pienestä katastrofaaliseen. Finnalla ongelmat ovat enemmän sellaisia, että niiden kehittelyyn kannattaisi panostaa, kun taas Europeanan ongelmat ovat vääränlaisessa markkinoinnissa. Blogia korostetaan, mutta sivuston uusia kohteita vähätellään, samoin myös käyttäjän palautetta. Europeanan ”Työpaik-

ka” -sivu antaa virhekoodin, mikä ei ole hyvä asia, sillä käyttäjä voi luulla sitä hetkittäiseksi virheeksi, mutta se on sivuston sisäinen ongelma eikä selaimen. Finnan vahvuutena on selkeä konsepti, kaikki sivustolla keskittyy hakupalveluun. Sen sijaan Europeanassa mainostetaan sen sisärsivustoja, kuten blogia, vaikka etusivu olisi hyvä pyhittää hakuportaalin markkinointiin. European ei ole kiinnittänyt tarpeeksi huomiota siihen, että käyttäjä saa informaatioähkyn heti etusivulla, koska markkinoidaan myös vaihtoehtoisia reittejä saada tietoa muilta sivustoilta, kuten Pinterest.

TAULUKKO 13. Nimeäminen

Finnan ongelmat	Vakavuus	Europeanan ongelmat	Vakavuus
”Aika” ja ”Viimeksi lisätty” merkityksen erottaminen	1	”European API” -linkki	1
Hankalat termit: tietue, nimeke ja teos	2	Tekijänoikeuskoodit	3
Hakutulokset eivät erottaudu toisistaan, jos otsakkeena on pelkkä ”sakset”, eikä esimerkiksi kuvaa löydy	3	Asiasanojen otsikointi (esim. what)	3
		Data Provider vs. Provider	2
		URL-osoitteen numerot	1

”Nimeäminen” -osiossa Finnalla on kolme ongelmaa, jotka ovat vakavuudeltaan kosmeettisesta suureen ongelmaan. Europeanalla on jälleen enemmän ongelmia, yhteensä viisi ongelmaa vakavuudeltaan kosmeettisesta suureen. Finnalla on ongelmia erityisesti aineiston nimeämisessä ja termien ymmärrettävyydessä. Europeanassakin nimeämiset ovat osittain todella hankalia, esimerkiksi tekijänoikeuskoodeja ei selitetä ja asiasanojen ryhmittelyn otsikointi on todella laava.

TAULUKKO 14. Navigointi

Finnan ongelmat	Vakavuus	Europeanan ongelmat	Vakavuus
Aikarajaus haun yhden vuoden näyttö	1	Valmiin hakutuloksen muihin hakukohteisiin ei pääse, täytyy hakea itse	2
Yksittäisestä organisaatiosta ei voi pelkästään hakea sisältöä	2	Blogi ei varoita, että siirrytään pois hakuportaalista, vaan aukeaa sen päälle linkkiä painamalla	3
Leivänmurupolun suppeus	1		
Ei tarjolla kuvia	2		

Navigoinnissa Finnalla on neljä ongelmaa, vakavuudeltaan kosmeettisesta pieneen ongelmaan. Europeanalla on kaksi ongelmaa, jotka ovat vakavuudeltaan pienen ja suuren ongelman tasolla. Finna on yksittäisiä ongelmia siellä täällä, jotka hankaloittavat navigointia. Kun kuvia ei tarjota, on navigointi hankalampaa hakutuloksissa. Samoin organisaatiot ovat edelleen piilossa niin, ettei niihin

pääse käsiksi heti etusivulta tai tarkennetussa haussa. Europeanassa tarjotaan valmis hakutulos, jonka muihin läheisiin aineistoihin ei pääse. Blogi aukeaa myös hämäävästi Europeanan päälle.

TAULUKKO 15. Haku

Finnan ongelmat	Vakavuus	Europeanan ongelmat	Vakavuus
Aikarajaushaku on kömpelö hakutuloksissa, sillä se menee sisällön päälle	2	Haku ei ehdota korjauksia	4
Ei kerrota hakuehdotuksissa, mikä aineisto on kyseessä	4	Haun opastus eri kielillä välillä erittäin puutteellinen	4
Ei ehdota korjauksia hakulausekkeeseen	4		
Hakutulokseen ei voi siirtyä kuvasta klikkaamalla	3		

”Haku” -osiossa Finnalla on neljä ongelmaa, vakavuudeltaan pienestä katastrofaaliseen ongelmaan. Europeanalla on kaksi ongelmaa, jotka molemmat ovat katastrofaalisia. Finnaa ja Europeanaa yhdistävät katastrofaaliset ongelmat, joissa hakuun ei ehdoteta korjauksia tai ohjata eteenpäin siinä, miten pitäisi toimia. Finnan ongelmana on myös se, että hakiessa ei tiedä, mitä aineistoa haku ehdottaa. Europeanassa puolestaan hausta ei ole tarjolla suomeksi kunnollista ohjeistusta, vaan se sotkee yhteen suomea ja englantia. Finnan haussa aikajana menee hakutulosten päälle ja on muutenkin kömpelö. Hakutuloksiin ei voi siirtyä edes kuvasta klikkaamalla. Europeanan vahvuus Finnaan nähden on se, että sen hakupalkki ilmoittaa, mistä aineistosta on kyse. Finnassa käyttäjälle ei anneta kyseistä tietoa lainkaan, vaikka tilaa ratkaisulle olisikin. Europeanassa hakulauseketta voi muokata hakutuloksissa, mikä myös helpottaa käyttäjää hakemaan uudelleen tai muokkaamaan lauseketta haluamukseen.

Finnan ja Europeanan vertailusta nousi esiin se, että Europeana on tosiaan enemmän keskittynyt aineistojensa markkinointiin ja sosiaalisen median palveluillaan ja sisärsivustoillaan nostaa itseään esiin ja tuo siten projektissa tapahtuvia muutoksia ja uudistuksia enemmän näkyviin. Finna on ikään kuin omassa karsinassaan, sillä ei ole omaa Facebook -sivua tai projektin etenemisestä kertovaa sisärsivustoa (paitsi Finnan työskentelysivusto, mutta sitä ole laitettu yleiseen jakoon Finnan kansallisen näkymän kautta). Finna yrittää pärjätä sillä, mitä sillä nyt on, eikä nosta esiin halua tai tarvetta käyttäjien mukaan ottamiseen projektiin, sillä Finnaa suunnittelevat asiantuntijat wiki-sivustolla. Tähän voi olla syynä se, että käytettävyydelle ja markkinoinnille ei vielä ole koettu tarvetta, sillä se korostuu Finnan projektisuunnitelmassa vasta loppuvaiheessa (ks. KUVA 1).

8 POHDINTAA JA YHTEENVETOA

Yrjö Lappalaisen informaatioarkkitehtuurin heuristinen tarkistuslista on kattava ja sen kysymykset antavat paljon tilaa omille havainnoille. Se, mikä listasta mielestäni jää puuttumaan, on käytetyn kielen merkitys sivuston käytettävyydelle. Esimerkiksi Europeanassa englannin sekaan sotkettu suomen kieli ei ole käyttäjäystävällistä. Europeanassa edes hakuohjeita ei välttämättä ole tarjottu käyttäjän omalla kielellä, mikä voi olla hyvinkin kriittinen asia koko hakuportaalin käytölle. Jotkut arvioijat voivat kokea tarkistuslistan käytössä ongelmaksi myös sen, että kysymykset ovat välillä todella lähellä toisiaan ja se hankaloittaa saatujen tulosten ryhmittelyä. Tämä on kuitenkin informaatioarkkitehtuurin luonteeseen sopivaa, sillä näkökulmat nivoutuvat toisiinsa. Esimerkiksi nimeäminen liittyy navigoinnin onnistumiseen ja hyvä navigointi on tärkeää myös haussa.

Yhden henkilön toteuttamassa heuristisessa arvioinnissa on se hankaluus, että tarjotut näkökulmat sivuston ongelmiin voivat olla subjektiivisia. Käyttäjien toimia tutkimalla voisi löytyä paljon enemmän havaintoja ja mielipiteitä siihen, mikä on hyvä ratkaisu palvelussa ja mikä ei. Kuitenkin tässä tutkielmassa yksinarviointi oli aivan riittävää, sillä havaittuja ongelmia tuli Finnasta listattua yhteensä 16 ja Europeanasta 14, molemmista siis yhteensä 30. Osa Finnan ongelmista korjaantui tarkastelun aikana, joten selvästi oleellisia ongelmia havainnoitiin.

Informaatioarkkitehtuuria suunnitellessa on muistettava, että tiedon organisointiin on monta tapaa, eikä aina ole helppoa valita niistä parasta. Ihmisillä voi olla hyvin erilaisia tarpeita ja näkemyksiä siitä, miten tietyt asiasisällöt ryhmitellään sivustolla yhteen. Lisäksi jotkut tietävät paljon aiheesta, toiset taas eivät yhtään. (Spencer 2010, 6.) Joskus muutoksia ei myöskään voida toteuttaa tietynlaisen asiakasliittymän mallin vuoksi, jota ei voi muokata täysin vapaasti. Asiakasliittymä on otettava huomioon juuri Finnassa, siihen liittyvät organisaatiot eivät välttämättä voi poiketa annetusta pohjaratkaisusta. Tutkielmassa kuitenkin löydettiin selkeitä ongelmakohtia, joihin kannattaa sekä Finnan että Europeanan keksiä toisenlaisia ratkaisuja käytettävyyttä ajatellen.

Kate Theimerin (2011) teoksessa ”A Different Kind of Web” nostetaan esiin arkistojen mahdollisia tulevaisuuden näkymiä sen suhteen, miten arkistot saataisiin lähemmäs käyttäjiä. Monet arkistot ovat alkaneet tarjota aineistoaan verkossa, mikä avaa käyttäjille uuden mahdollisuuden päästä käsiin niiden tarjoamiin aineistoihin sähköisesti. Tämä tosin vaatii arkistoammattilaisilta panostusta

verkkotekniikkojen opetteluun ja ongelmana ovat usein sekä rahalliset että taidolliset resurssit kuin myös tietoturvakysymykset (Theimer 2011, 314–316).

Theimer (2011, 335) on myös kehittänyt taulukon, jossa vertaillaan kahdenlaisia verkkosivuratkaisuja. Web 1.0 on vanhanaikaisempi, suljetumpi sivusto, jossa arkistoiija toimii auktoriteettina ja käyttäjiin ei juuri panosteta. Web 2.0 ratkaisu puolestaan on joustava ja avoin käyttäjille. Vaikka tarkastelussa ovatkin erityisesti arkistojen sivustot, sopii listaus mielestäni myös kirjastojen ja museoiden verkkosivustoratkaisuihin.

TAULUKKO 16. Suomennos Kate Theimerin (2011, 335) Web 2.0 ja Web 1.0 arkistovertailusta

Arkistot Web 2.0	Arkistot Web 1.0
Avoin	Suljettu
Läpinäkyvä	Läpinäkymätön
Käyttäjä-keskeinen	Arkistoiija- ja tallenne-keskeinen
Teknologia-älykäs	Teknologia-kammainen
Arkistoiija fasilitaattorina	Arkistoiija portinvartijana/auktoiteettina
Avoin tuotteiden iteroinnille	Keskittyminen täydellisiin tuotteisiin
Innovatiivinen ja joustava	Pitäytyy perinteissä
Etsii eri keinoja houkutella uusia käyttäjiä	Luottaa, että kiinnostuneet käyttäjät tulevat omillaan

Vertailtuani Finnaa ja Europeanaa keskenään, havaitsin, että Finna ei hyödynnä vielä Web 2.0 mahdollisuuksia, vaikka niille on annettu tilaa. Finnassa pystyy esimerkiksi kommentoimaan ja lisäämään aineistoa suosikkeihin, mutta ominaisuutta ja sen tuloksia ei juuri nosteta esiin. Finna ei myöskään ole aktiivinen sosiaalisessa eli yhteisöllisessä mediassa. Theimerin teoksessa esitellyistä arkistojen verkkopalvelukokeiluista, monet arkistot hyödynsivät kävijöiden arvokasta tietoa ja tarjosivat aineistoa, josta ei välttämättä ollut ollenkaan metatietoa. Kävijät pystyivät määrittelemään esimerkiksi, keitä valokuvissa oli, mikä automerkki oli kyseessä, kuka kuvan oli ottanut tai missä se oli otettu. (Theimer 2011, 105–106.) Europeanassa puolestaan tarjotaan sosiaalisen median sivustoja, joissa se on osallisena, mutta sen hakuportaali ei tarjoa osallistuvaa toimintaa käyttäjille. Kysymys kuuluu, tarvitseekokaan, sillä se on hajauttanut toimintansa selkeästi omille sivustoilleen. Mahdollisuus kommentointiin löytyy blogin, Facebookin ja Twitterin kautta.

Se, että sivusto sijoittuu johonkin Web 1.0 ja Web 2.0 välimaastoon, voi oikeastaan olla aika hyväkin ratkaisu. Haasteena esimerkiksi arkiston työntekijälle on Web 2.0 -tyylisellä sivustolla se, että hänen on osattava vetää raja henkilökohtaisen ja julkisen tiedonjaon välille. Arkistoiija ei saa unohdtaa rooliaan sivustolla, hän edustaa ammattilaista. Nykyään on niin helppo laittaa itsestään tietoja sosiaaliseen mediaan, että asiantuntijan ja käyttäjän raja voi hämärtyä liikaa. Lisäksi on muistettava,

että kaikki eivät välttämättä pääse käsiksi sosiaalisen median verkkosivustoihin, jos eivät halua kirjautua esimerkiksi Facebookiin. (Theimer 2011, 341–344.) Arkiston, museon tai kirjaston aineiston pitäisi olla kaikkien saatavilla, eikä sitä saisi sulkea kirjautumisen taakse.

Blogimaisessa tai wikipohjaisessa verkkosivustossa piilee myös se vaara, että unohdetaan objektiivisuus tai tiedon lähteeseen ei pahimmillaan luoteta ollenkaan, koska kuka tahansa on voinut laittaa sen sivulle (Theimer 2011, 225; 238). Vuoden 2009 *kansallisen historian päivän* (National History Day, NHD) kyselyyn osallistuneet amerikkalaiset opiskelijat toivoivat, että arkistot, museot ja kirjastot hyödyntäisivät esimerkiksi Flickr -kuvanjakopalvelua valokuvien ja muiden kuvadokumenttien jakamiseen. Heistä hyvä idea olisi myös muistiorganisaation oman wiki- tai videosivuston luominen, josta olisi hyötyä opiskelua varten. (Theimer 2011, 238.) Suomessa kirjastot, museot ja arkistot eivät juuri ole hyödyntäneet näitä mahdollisuuksia, vaan ne ovat lähinnä harrastelijoiden projekteja. Europeanassa on seurattu Web 2.0 trendiä niin, että sivusto jakaa kuva-aineistoaan myös sosiaalisen mediaan, Pinterest -palveluun.

Täytyy muistaa, että Finna on kehityksen alla ja sen markkinointiin aletaan vasta nyt kunnolla panostaa. Se tuo mukanaan myös paremman käyttäjien huomioimisen. Europeanakin jatkaa kasvuaan, joten siihen voi tulla vielä muutoksia. Europeanan ongelmiin on tosin kiinnitetty huomiota jo vuonna 2010 tehdyssä Europeanan heuristisessa evaluoinnissa. Arviointi oli todella laaja, sillä se teetettiin neljässä eri maassa ja koehenkilöitä oli yhteensä 89. Silloin jo käyttäjät olivat toivoneet, että sivustolla tarjottaisiin käännettyä aineistoa, sillä vain käyttöliittymän kieltä pystyi vaihtamaan haluamukseen (Chowdhury ja Dodreva 2010, 151–154.) Ongelma on edelleen sivustolla, eikä siihen ole reagoitu. Onko syy kenties projektin osallistujamaiden laiskassa osallistumisessa projektiin vai viekö kymmenille kielille kääntäminen liikaa resursseja?

Tutkimusaiheena informaatioarkkitehtuurin heuristinen evaluointi ja Finnan ja Europeanan tarkastelu on todella hedelmällinen myös jatkotutkimukselle. Yksi mahdollinen laajennus tutkimukseen voisi olla käyttäjättestaus Finnasta tai Europeanasta. Lisäksi voisi vertailla Finnan yleisen asiakasliittymän ja sen pienempien, esimerkiksi kirjastojen omien Finna -asiakasnäkymien eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Yrjö Lappalaisen listaa voisi testata enemmän ja verrata siihen jotain vastaavaa ulkomaista listaa, koska voisi olettaa, että sellainen olisi jo tehty. Jos ei, niin Lappalaisen listasta on hyvä lähteä kehittämään eteenpäin. Europeanastakin saisi tehtyä tutkimuksen myös sivuston kehittymisestä tähän päivään, koska sen eri vaiheet ovat kirjattuna ylös raporteissa.

LÄHDELUETTELO

Kirjalliset ja elektroniset lähteet:

Chowdhury, S., Dodreva, M. 2010. A User-Centric Evaluation of the Europeana Digital Library. Lecture Notes in Computer Science 6102, 148-157. <<http://dl.acm.org/citation.cfm?id=1875714>> (käytetty 25.4.2014).

Euroopan komissio. 2009. Euroopan digitaalikirjasto on kasvanut jo kaksinkertaiseksi, mutta EU:lle kaivataan vielä yhteisiä tekijänoikeussääntöjä verkkosisällöille. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1257_fi.htm> (käytetty 25.4.2014).

Kauhanen-Simanainen, A. 2003. Informaatioarkkitehtuuri. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kdk.fi. Asiakasliittymä Finna. <<http://www.kdk.fi/fi/asiakasliittyma>> (käytetty 5.5.2014).

Kuutti, W. 2003. Käytettävyys, suunnittelu ja arviointi. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lappalainen, Y. 2012. Verkkosivuston informaatioarkkitehtuurin heuristinen evaluointi: PIKI-verkkokirjasto. <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83645/gradu05967.pdf?sequence=1>> (käytetty 25.4.2014).

Morville, P., Rosenfeld, L. 2006. Information Architecture for the World Wide Web. 3. painos. USA: O'Reilly Media Inc.

Nielsen, J. 1995. Severity Ratings for Usability Problems. Nielsen Norman Group. <<http://www.nngroup.com/articles/how-to-rate-the-severity-of-usability-problems/>> (käytetty 25.4.2014).

Nielsen, J. 1995. 10 Usability Heuristics for User Interface Design. Nielsen Norman Group. <<http://www.nngroup.com/articles/ten-usability-heuristics/>> (käytetty 25.4.2014).

Pro.Europeana.eu. History of Europeana - how did we get here? <<http://www.pro.europeana.eu/web/guest/history>> (käytetty 5.5.2014).

Resmini, A., Rosati, L. 2011. A Brief History of Information Architecture. *Journal of Information Architecture* 3 (2), 33-44. <<http://journalofia.org/volume3/issue2/03-resmini/jofia-0302-03-resmini.pdf>> (käytetty 25.4.2014).

Riihiaho, S. 1997. Käytettävyyden arviointi ilman käyttäjiä. <<http://www.soberit.hut.fi/T-121/T-121.600/asiantuntija-arviot.pdf>> (käytetty 25.4.2014).

Spencer, D. 2010. *A Practical Guide to Information Architecture*. UK: Five Simple Steps.

Theimer, K. 2011. *A Different Kind of Web: New Connections between Archives and our Users*. USA: Society of American Archivists.

Kuvat ja taulukot:

KUVA 1. Finna projektisuunnitelma. 2013. Finna-hankkeen projektisuunnitelma vuodelle 2014 (Kuva 1. Finnan roadmap vuosille 2008–2018).

<https://www.kiwi.fi/download/attachments/11504912/20131120_FINNA_projektisuunnitelma_v1.9_KDKjohtoryhma%CC%88.pdf?version=1&modificationDate=1390909627802> (käytetty 2.5.2014)

KUVA 2–12. Finna.fi -sivusto kuvakaappaukset. 2014. <<http://www.finna.fi>> (käytetty 2.5.2014).

KUVA 13–16. Europeana.eu -sivusto kuvakaappaukset. 2014. <<http://www.europeana.eu>> (käytetty 2.5.2014).

TAULUKKO 16. Theimer, K. 2011. *A Different Kind of Web: New Connections between Archives and our Users* (s. 335). USA: Society of American Archivists.

LIITTEET

Liite 1: Yrjö Lappalainen (2012): Informaatioarkkitehtuurin heuristinen tarkistuslista

Yleistä

- Onko käyttäjille selvää, millä sivustolla he ovat?
- Onko sivuston käyttötarkoitus ymmärrettävä?
- Onko sivuston suunnittelussa huomioitu sekä aloittelevat että edistyneet käyttäjät?
- Ovatko keskeiset sisällöt ja toiminnot (esim. navigointi ja haku) selkeästi näkyvissä?
- Tukeeko sivusto erilaisia tapoja etsiä tietoa?
- Tarjoaako sivusto opastusta ja ohjeistusta?

Organisointi

- Onko sisältö organisoitu merkityksellisellä ja johdonmukaisella tavalla?
- Soveltuvatko käytetyt organisointitavat kyseisen sisällön organisointiin?
- Onko sivuston hierarkia sopivan leveä ja matala?
- Onko samankaltainen sisältö ryhmitelty yhteen?
- Ovatko kategoriat tasapainossa toisiinsa nähden?
- Ovatko sisällöt asiaankuuluvissa kategorioissa?
- Onko sivustolla ylimääräistä tai puuttuvaa sisältöä?
- Onko sisältö tärkeysjärjestyksessä?
- Korostetaanko keskeistä sisältöä?
- Onko alakategorioilla yksilöllinen ja erottuva etusivu?
- Onko organisaatorakenne joustava, eli pystytäänkö sisältöä lisäämään tai poistamaan tarvittaessa?

Nimeäminen

- Ovatko sivuston nimeämiskäytännöt selkeitä ja ymmärrettäviä?
- Onko nimeämiskäytännöissä huomioitu palvelun kohderyhmä?
- Ovatko nimeämiskäytäntöjen tarkkuus, sävy ja käyttötavat johdonmukaisia?
- Kuvailevatko nimeämiskäytännöt tehokkaasti sisältöä?
- Ovatko otsikot ymmärrettäviä myös kontekstista irrallaan?
- Ovatko kontekstuaalisten linkkien nimeämiskäytännöt selkeitä ja ymmärrettäviä?
- Onko kontekstuaalisia linkkejä käytetty kohtuudella?
- Ovatko kuvalliset nimilaput (ikonit) selkeitä ja ymmärrettäviä?
- Onko nimilappuja selkeytetty tarvittaessa kuvailevien tekstien avulla?
- Onko navigointijärjestelmien nimilapuissa käytetty tavanomaista terminologiaa? (esim. *etusivu*, *uutiset*, *haku*, *sivukartta*, *ota yhteyttä*)
- Ovatko sivujen otsikot ja URL-osoitteet merkityksellisiä ja helposti luettavia?
- Onko sisällönkuvailussa käytetty asiasanoja?

- Onko sisällönkuvailussa käytetty tägejä?

Navigointi

- Ovatko navigointitoiminnot intuitiivisia ja käyttäjille merkityksellisiä?
- Onko keskeinen sisältö helposti saavutettavissa navigointitoimintojen avulla?
- Ovatko navigointitoiminnot johdonmukaisia koko sivustolla?
- Onko käyttäjän helppo hahmottaa sijaintinsa sivustolla?
- Onko käyttäjien helppo liikkua sivustolla ja palata tarvittaessa etusivulle?
- Onko sivustolla käytetty kontekstuaalisia navigointijärjestelmiä?
- Onko sivustolla käytetty sivukarttaa?
- Onko sivustolla käytetty muita täydentäviä navigointijärjestelmiä?
- Onko sivustolla käytetty edistyneitä navigointijärjestelmiä?

Haku

- Onko hakutoiminto johdonmukainen koko sivustolla?
- Onko selkeää, mihin sisältöön haku kohdistuu?
- Tukeeko hakutoiminto haun kohdistamista hakualueisiin tai dokumenttien osioihin?
- Onko hakukyselyn syöttäminen helppoa ja intuitiivista?
- Tukeeko hakutoiminto kyselyn automaattista laajentamista esimerkiksi täydennyksen, oikoluvun, synonyymien tai katkaisuhaun avulla?
- Tukeeko hakukone erilaisia hakutapoja ja osaamistasoltaan erilaisia käyttäjiä?
- Saadaanko tavanomaisilla kyselyillä hyviä tuloksia?
- Onko hakutulosten määrä selkeästi nähtävissä?
- Onko hakutulokset järjestetty ja luokiteltu käyttökelpoisella tavalla?
- Onko käytetty hakukysely nähtävissä haun jälkeen?
- Esitetäänkö tuloslistauksessa riittävät kuvaukset relevanttien tulosten tunnistamiseksi?
- Onko laajennettua hakua saatavilla? Voiko hakua tarkentaa helpolla ja loogisella tavalla?
- Hyödyntääkö hakujärjestelmä tehokkaasti dokumenttien metadataa?
- Onko hakukysely tai haun tulokset mahdollista tallentaa?
- Onko tietoa mahdollista löytää sekä selailun että haun avulla?
- Tarjoaako sivusto ohjeita ja vinkkejä tiedonhakuun?

Liite 2: Europeanan etusivu

Home My Europeans Choose a language v

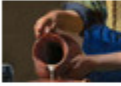
 Search Search Help

New & Improved - Europeana 1914-1918

Take a look at the new and improved Europeana 1914-1918 website and browse the most important pan-European collection of original First World War source materials.

[Browse website](#)

From the blog

Famous Works - How Many Do You Recognise?

One of the highest honors for an artist is to be considered and regarded a master. Artists desire to create artwork that will be remembered forever. We have collected some iconic gems of European art and literature that have transcended ...

The Importance of Songs During the War

Whether they had a message or were a simple form of entertainment, songs were a key part of life in society at the beginning of the 20th century. The songs which would be churned out for popular consumption hailed from ...

Featured Item

The Ilex Valley

The Ilex Valley, showing the Crubeck Abbey Church and the Ilexburger Castle. For this painting a stratagem was used, because in reality both buildings are further apart.

Featured Partner

Ancheil Gemland

Ancheil Gemland is the historical information centre of Amersfoort and the Gemland region. The archive manages approximately 3.5 kilometers of archives, an image collection of 40.000 photographs, a significant collection of maps, a growing audiovisual collection and a rich historical library.

[Visit the website of Ancheil Gemland](#)
[View the latest content from our partners](#)

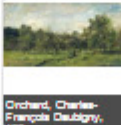
Latest on

On this day in 1957 the first Boeing 727 (N 100)

Pablo Picasso died on this day in 1973. The ...

Orchard, Charles-François Daubigny, 1874

Scotts-pique | Central Library of the ...

A physician wearing a seventeenth century ...

Follow us!

 Facebook Twitter
 Pinterest Google +

Newsletter sign-up

Sign-up to receive our monthly newsletter, and occasional announcements.

[Sign-up here](#)

Other Europeana Sites

[Exhibitions](#)
[Blog](#)
[1914-1918](#)
[Rams](#)
[Professionals](#)
[Labs](#)

Help

[Searching Europeana](#)
[Exploring Europeana](#)
[Results in Europeana](#)
[Using My Europeans](#)
[Configure your search widget](#)

About us

[New content](#)
[All providers](#)
[Previous newsletters](#)
[Press Centre](#)
[Jobs](#)

44

Liite 3: Finnan etusivu

